
STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT

FÖR

POLITIK — STATISTIK — EKONOMI

UTGIFVEN AF

PONTUS E. FAHLBECK

Pris för årgång 6 kr.

Lösnummer af detta häfte kostar 2 kr. 50 öre.

LUND

STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFTS EXPEDITION

DISTRIBUTÖR: C. W. K. GLEERUP.

Prenumerationsanmälan.

Statsvetenskaplig Tidskrift utkommer under 1905 efter samma plan och under samma ledning som innevarande år.

Tidskriften skall, med undvikande af ett alltför strängt anlitage af den vetenskapliga framställningens yttre former, likväl städse söka meddela ett fullt vetenskapligt innehåll dels genom *uppsatser* i politik — detta ord taget i sin äldre och mera omfattande bemärkelse — statistik och ekonomi, dels genom kortfattade *meddelanden* från hithörande områden. Därjämte skola i öfversiktlig form refereras viktigare *prejudikal* m. m. ur Sveriges administrativa praxis. *På grund af därom från åtskilliga håll framställd begäran kommer tidskriften dessutom att meddela kortare anmälningar och granskningar af nyutkommen statsvetenskaplig litteratur, hufvudsakligen svensk men vid förekommande tillfälle äfven norsk och dansk.*

Tidskriften vill för öfrigt, utan att sluta sig till något parti och utan att göra sig solidarisk med de åsikter, som i dess spalter kunna komma till uttryck, söka uppnå största möjliga objektivitet, omväxling och gedigenhet i innehållet, och härutinnan vågar den ock hoppas på framgång, då från olika håll bidrag utlofvats eller eljest för framtiden ställts i utsikt af vårt lands mest framstående författare på statsvetenskapernas område.

Tidskriften kommer att redigeras af undertecknad med biträde af doc. L. WIDELL såsom redaktionssekreterare. Därjämte hoppas redaktionen såsom hittills kunna påräkna medverkan till prejudikatafdelningen af kammarrådet d:r G. THULIN. Litteraturafdelningen kommer att redigeras af Fil. Lic. S. WALLENGREN.

Tidskriften utkommer i 5 häften om året, omfattande minst 20 ark. Prenumerationspriset blir såsom hittills 6 kr. för år. Lösna häften säljas i mån af tillgång till ett pris af c:a 50 öre pr ark.

Prenumeration kan ske antingen genom postverket eller direkt hos «Redaktionen af Statsvetenskaplig Tidskrift, Lund».

Eftertryck utan angifvande af källan förbjudes.

Lund i december 1904.

P. Fahlbeck.

Arbetarefrågan särskildt i Sverige.

Af

Professor **Pontus Fahlbeck.**

Första artikeln.

Utopier och realiteter.

I

Arbetarefrågans allmänna genesis.

Villa och verklighet äro oskiljaktligt förbundna uti den moderna arbetarerörelsen, våra dagars »sociala fråga». Häre ligger på en gång dess styrka och dess våda. Verkligheten är de reala behof, som förefinnas inom kroppsarbetarnes klass, men som endast ofullständigt eller icke alls under nuvarande förhållanden blifva behörigen tillgodosedda. Villorna äro de oriktiga föreställningar om denna frågas såväl ursprung som lösning, hvilka allmänt förefinnas icke blott bland arbetarne själfve utan framför allt hos dem, som satt densamma i system så att säga och sökt vetenskapligt begrunda den, litteratörer och ekonomer. Det närmaste upphofvet till dessa villomeningar är emellertid en enda man, som, ehuru död, genom makten af sitt snille alltjämt behärskar sinnena — **KARL MARX**. Denne man och hans trogne medhjälpare **FR. ENGELS** hafva uppfört den tankebyggnad, hvarpå den moderna socialdemokratien hvilar: och det är den socialdemokratiska uppfattningen af arbetarefrågan, som fört densamma på villovägar och gjort den i så många fall till ren utopi. Ändock har ingen mera öfverlägset än Marx sökt draga en gräns mellan sina föregångare såsom utopister och sig själf såsom den exakte

vetenskapsmannen, hvilken endast rörde sig med verkligheten. Men Marx tolkade oriktigt såväl flera af det ekonomiska lifvets grundföreteelser som den allmänna historiska utveckling, hvilken uppväckt nutidens arbetarefråga. Och en oriktig vetenskaplig lära leder ofelbart, när den omsättes till folkföreställningar och praktiska satsar, till illusioner och misstag.

Marx' felsyn på de ekonomiska tingen har den vetenskapliga kritiken redan uppdagat. Detta gäller ej mindre hans uppfattning af kroppsarbetet såsom allt värdes källa med den däraf följande teorien om profiten-mervärdet, som kapitalet utan all egen förtjänst undanhåller arbetarne, än hans påstående om den industriella reservarméns utveckling, om kapitalets hopande på allt färre händer, om massornas växande proletarisering och den förestående stora krachen. Äfven socialistiske skriftställare hafva måst erkänna, att Marx i dessa stycken misstagit sig. Men hvad som ännu ej blifvit behörigen vägd och undermåligt befunnet, är hans syn på hela den historiska utveckling, som ledt till nutidens sociala fråga. Visserligen har den s. k. materialistiska historieuppfattningen, som Marx uppställde, enligt hvilken allt i världen, religion, politik, rätt, vetenskap och konst liksom naturligen alla ekonomiska förhållanden, betingas uteslutande af produktionssättet samt därför växlar med det, blifvit i sin stora allmänhet vederlagd. Dess oerhörda ensidighet, som kommer hvarje historiker att le, måste göra densamma misstänkt äfven uti icke-fackmannens ögon. Däremot kan man ej säga, att Marx' förklaring af den nutida arbetarefrågans uppkomst liksom af den s. k. kapitalismens utveckling ännu fullt ingått uti kritikens skärseld. Alltjämt skrivas stora volymer om denna utveckling väsentligen efter samma falska riktlinier, som Marx uppställde ¹⁾.

Enligt Marx råder ett strängt orsaksförhållande mellan det kapitalistiska produktionssättet, som i få ord sagdt består uti en långt drifven arbetsfördelning och handel med penningen som bytes- och betalningsmedel, och den sociala frågan. Den senare är icke blott en direkt följd af det förra, utan den har enligt Marx ingen annan

¹⁾ Så senast af W. SOMBART, *Der moderne Kapitalismus*, 1902, ett arbete, som dock — det må villigt erkännas — därjämte innehåller mycket nytt.

grund än det. Men häraf följer omvänt, att hade kapitalismen ej inställt sig, så skulle vi ej heller nu dragits med en arbetarefråga. Marx har ej själf utsagt denna konsekvens af sin lära, men den följer obevekligen därur. Jag undrar likväl, om ens han själf skulle vågat att inför denna konsekvens vidhålla sin uppfattning. Ty kan någon människa, som öfver hufvud känner till historien, tro, att icke samma arbetarefråga, om ock i något andra former och långsammare tempo skulle gifvit sig till känna, äfven om kapitalismen med sin arbetsfördelning, sina maskiner och fabriker aldrig inställt sig? Arbetarefrågan, sedd i sitt stora historiska sammanhang är intet annat än det sista utslaget af den sociala nivelleringsprocess, som hörjade med det medeltida ståndsväsendets upplösning och sedan dess oafbrutet fortgått. Utvecklingen, har jag på ett annat ställe sagt, går icke i en riktning allenast. Man kan iakttaga likaväl nedåtgående som uppåtgående rörelser inom stånd- och klassväsendet. I början råder den uppåtgående rörelsen, då stånden bildas och kulturen växer genom att koncentreras på ett fåtal händer. Senare följer den nedåtgående, då den skarpa ståndskillnaden upphör och ersättes af den mildare klassolikheten. Samtidigt spridas kulturens håfvor till allt större massor af folket. Vi hafva ännu icke sett afslutningen af denna utveckling. Vi befinna oss alltjämt midt uti den ¹⁾. Den utjämningsprocess af de sociala åtskillnaderna, som inleddes med feodalväsendets förfall, fortsattes i Nyare tiden under inflytande af renässansens och reformationens frigörande verkan samt tack vare det stärkta konungadömet. De förra, som för sin framgång kräfde, den ena forskningens frihet, den andra folkupplysning, väckte individualismen och den domnade fribetskänslan till lif, medan det nya konungadömet häfdade statens lika makt öfver alla. Uti denna nya andliga och statliga atmosfär uppväxte så den känsla, som framför allt annat besjälade den följande tidens sociala utveckling — *jämlikhetssträfvandet*. Ofta har detta sträfvande gått hand i hand med fribetsträngtan, men ej sällan framträder det för sig, oberoende af denna och såsom ett utslag blott af afunden, alltså som en mindre vacker sida i den mänskliga naturen. Men männi-

---

¹⁾ *Sveriges Adel* I, s. 13. — Se äfven *Stånd och klasser*, s. 37 ff.

skorna äro inga änglar; och världsutvecklingen betjänar sig lika väl af deras dåliga som af deras goda egenskaper.

Den första frukten af den utjämningsprocess, som härmed inleddes, var allas likhet inför lagen eller den *borgerliga* jämlikheten. Den andra framträder uti kräfvat på allas deltagande i det politiska lifvet eller den *politiska* jämlikheten, som först proklamerades af Englands levellers, sedan upprepades i Amerika och af den franska revolutionen, och som nu går sitt segertåg genom världen. Men jämlikhetstanken stannar icke härvid. Den har till sist framträtt äfven uti fordran på *social* och *ekonomisk* likhet och är som sådan kärnan uti våra dagars sociala fråga, såsom redan v. SCHEEL riktigt utsagt det. Att nivelleringen, drifven till denna ytterlighet och redan därförinnan med den obegränsade politiska jämlikheten, råkar i oupplöslig konflikt såväl med friheten som med individernas naturliga olikhet och slutligen själfva kulturarbetet, hindrar icke, att en sådan sträfvand uppstår och utbreder sig. Hvarje tanke har en inneboende tendens att tänkas ut i sina yttersta konsekvenser och för oupplysta hjärnor är detta stundom det lättaste. Men framför allt var sådant att vänta, när en man som Marx med hela makten af sin våltalighet appellerar till denna hos hvarje lägre stående bofasta känsla och till dess tjänst bygger upp ett helt ekonomiskt system, lofvande ett samhälle utan klasskillnader.

Här hafva vi således innerst förklaringen till våra dagars sociala fråga både i sin verklighet och med sina villor. Det kapitalistiska produktionssättet har på sitt särskilda sätt påverkat och påskyndat denna utveckling, men den har för ingen del framkallat den. Tvärtom är detta produktionssätt själf en parallell företeelse, framgången delvis af samma orsaker, som vållat jämlikhetssträfvandet, nämligen det enväldiga konungadömet och den enhetliga staten. Dessa fordrade nämligen de territoriella och provinsiella skrankornas nedbrytande likaväl som de för högt upptornade ståndsskillnadernas. Därmed var marknadens vidgande gifvet, och af den stora marknaden, i förening visserligen med vetenskapernas framsteg, följer sedan med inre nödvändighet allt annat: den växande arbetsfördelningen, penninghushållningen, massproduktionen och fabrikerna med därtill hörande folkökning, konkurrens och masselände. Marx' uppfattning af den historiska ut-

veckling, som ligger bakom nutidens produktionssätt, är på detta sätt grundfalsk. Det är icke den stora industrien, som skapat den stora marknaden, såsom Marx säger, utan omvänt den förra är en följd af den senare, en sanning som för öfrigt längesedan uttalats af andra, ss. Held, Brentano, Schmoller m. fl.

Det enda riktiga härvid är, som ofvan nämndes, att kapitalismen mäktigt påverkat och framför allt påskyndat utvecklingen af tidens sociala fråga. Detta har skett väsentligen på två sätt: genom en stark förökning af industriarbetarne samt en fortskridande proletarisering af hela arbetareklassen. Den stora marknaden och de nya upptäckterna och uppfinningarna öppnade på det industriella området nya stora arbetsfält, hvilka i sin ordning skapade nya arbetstillfällen i mängd. Detta i förening med den samtidigt medgifna friheten att stifta äktenskap vållade från början af 1800-talet en enorm folkökning först och främst i England, föregångslandet i denna ekonomiska utveckling, men sedan i de flesta länder, i den mån industrien inom dem uppväxt. Denna våldsamma ökning af industriarbetarnes klass, medan den öfriga befolkningen blott långsamt tilltog, måste redan i och för sig verka en förskjutning i samhällenas sociala byggnad och gifva ökad styrka åt de nivellerings-tendenser, som funnos. Men härtill kom, att denna klass från första stund blef ett proletariat, uti hvilket på vissa håll ett namnlöst elände uppstod. Huru och hvarför arbetarne öfver hufvud blifvit ett proletariat, skola vi senare omtala. Här må vara nog att fastslå, att så skedde, och att detta redan var den sociala frågan i dess *objektiva* del: en stor, illa ställd folkklass. Dess *subjektiva* sida eller den begynnande emancipationskampen måste nu komma af sig själf. Ty det låg en allför stor inre motsägelse mellan arbetareklassens nya ställning och den formella rätten, för att ej nämnda kamp snart skulle bryta ut. Uti samhällen, som erkände allas likhet inför lagen, gaf politiska rättigheter till allt större delar af befolkningen samt ägde tryckfrihet och allmän folkbildning, måste arbetarnes växande proletarisering föra till konflikter.

På sådant sätt mognade den sociala frågan hastigare, än den eljest skulle hafva gjort. Detta liksom den verkan på arbetarne, som jag kallat deras proletarisering — en verkan, hvars rätta

innehörd vi senare skola belysa, — är kapitalismens gärning men ej mera. I sista hand blir det de ofvan nämnda makterna och det af dem närda jämlikhetssträfvandet, som är själen uti denna rörelse. Icke ångmaskinen alltså eller »Jenny» eller alla andra den nyare tidens produktionsmedel hafva framkallat arbetarefrågan, såsom Marx påstår, utan om en teknisk inrättning härvid skall nämnas, så är det — den långt förut uppfunna tryckpressen.

Men om sålunda Marx' ekonomiska system är bofälligt från ofvan till nedan och likaså de historiska vyer, som skulle utgöra grunden till detsamma, hvartill tjänar det då att vidare befatta sig med det och de illusioner, som däraf framkallats? Är ej detta, kan man tycka, som att spilla krut på döda? Från den stränga vetenskapens synpunkt kan det nog synas så; men lifvet följer blott långsamt denna i spåren. Marx' lära är vetenskapligt sedt död, men hans lärjungar och anhängare lefva. Och af de förra finnas flere, som ej ens vilja erkänna lärans bankrutt, såsom en Bebel, en Kautsky m. fl., hvilka till och med lyckats på partidagen i Dresden 1903 emot schismatici som Bernstein, Göhre, v. Wollmar genomdrifva dogmen om Marx' ofelbarhet. Men värre än så är, att i de djupa lederna marxismen, så långt den kunnat uppfattas, lefver alldeles orubbad kvar. Marx' lära är vetenskapligt sedt öfvervunnen, men socialdemokratien står upprätt; och det är uteslutande med den, som man på det praktiska området har att räkna.

Nu är det visserligen sant, att man ganska allmänt både i vårt land och annorstädes hör förklaras, att socialisterna som parti icke längre äro, hvad de varit. Ställande sig på det borgerliga samhällets grund skulle de nu mer endast vara ett radikalt reformparti. Detta tal är ett eko af den kritik, som inom socialismens egna led yppats såväl mot den rena läran som mot parti-ledningen. Äfven finner det stöd uti den taktik, som socialdemokraterna i alla parlament till dato måst följa. Detta är dock att se tingen med färgade glasögon. Möjligt, ja, sannolikt är, att det en gång kommer därhän, att arbetarepartiet endast blir ett radikalt reformparti. Men det inträffar först, när socialdemokratien är död; och det torde låta vänta på sig ännu rätt länge. Dess nuvarande politiska hållning är nödtvungen, en följd af de s. k.

borgerliga partiernas öfvermakt och bevisar intet om dess verkliga sinnelag. Och till de breda lagren har ännu icke ett ljud trängt om den vetenskapliga kritiken. De lära för öfrigt lika litet bekymra sig om den som om de vetenskapliga satserna själfva. Det är de af Marx uttalade löftena om proletariatets seger och den däri liggande jämlikhetstanken, som hålla dem fångna och länge komma att så göra.

För öfrigt ha icke ens de framstående män bland socialisterna, som själfve insett och medgifvit marxismens vetenskapliga bofällighet, kunnat frigöra sig från de praktiska utopier, som densamma förespeglar. Midt uti det vetenskapliga skeppsbrottet håller äfven en man som Bernstein dock alltjämt fast vid framtidsdrömmen om produktionens socialisering på ett eller annat sätt samt om klassernas upphörande. Och så som denne betydande tänkare drömmer, så drömmer hela skaran af unga män och kvinnor uti de högre klasserna, som nu i tusental anmäla sig i det sociala arbetets tjänst, och som brinna af önskan att lösa arbetarefrågan. Det är af dessa skäl alltjämt nödvändigt att syssla med marxismen om också icke i dess vetenskapliga spekulationer så i dess praktiska sträfvanden och de illusioner, som den mer än något annat bidragit att väcka och underhålla.

II.

Ekonomiska och sociala utopier.

De ekonomiska utopier, hvartill den s. k. vetenskapliga socialismen gifvit upphof, afse dels nutiden och det närvarande ekonomiska systemets verkningar, dels framtiden och den rätta ordningen af alla hithörande ting. De förra känna vi af det föregående. De heta: massornas växande armod, den lilla driftens undergång, egendomens koncentration på allt färre händer, mellanklassernas försvagande och annat af samma slag. Vi nämnde då äfven, att den vetenskapliga kritiken redan uppvisat haltlösheten af dessa satser. Här må blott tilläggas, att hvarje ny undersökning af dessa förhållanden tvärtom visar, att arbetarnes ställ-

ning oafbrutet förbättras, att den lilla driften utom i fråga om den egentliga industrien icke blott står sig utan inom jordbruket: segrar, slutligen att inkomsten och egendomen trots enstaka jätteförmögenheter med däremot svarande inkomster fördelas på allt flera händer, hvarvid särskildt mellanklasserna, emot hvad man tidigare hade skäl tro, hålla sig väl uppe. Äfven socialister, såsom Bernstein, Schönlank m. fl. erkänna detta — det må sägas till deras heder — utan förbehåll.

Vi lämna därför dessa nutidsvillor, blott i förbigående anmärkande, att de ohjälpligt kompromettera hela den stolta lärobyggnaden, samt vända oss till de framtidssyner, som socialdemokratien låter hägra för arbetarnes ögon. De gälla *egendomen* och *bästa sättet för dess förvaltning*. Privategendom till arbetsmedlen — jord och bergverk, maskiner och redskap, kommunikationer och penningmedel — bör afskaffas samt ersättas af samhällelig egendom och likaså den privata eller rättare privatekonomiska (kapitalistiska) driften af socialistisk. Dessa satser uppbäras icke af erfarenheten och ej heller af vetenskapliga deduktioner, endast af önskringar och förhoppningar. Man tror och hoppas, att med en sådan ordning produktionen skall enormt stegras, samtidigt med att fördelningen kan regleras på annat sätt — utan »löneslafvar» — så att resultatet blir allmän och lika välmåga samt ingen fattigdom. För den stora massan innehålla dessa framtidstankar själfva kvintessensen af den nya läran och äfven för mera upplyste hägra de som ljusa förhoppningar. Såsom tillhörande drömmarnes värld äro de ej på samma sätt som de ofvan nämnda nutidsvillorna tillgängliga för statistik och exakt forskning. Likväl saknas icke medel att ställa äfven dem till rätta inför granskningens domstol.

Om egendomens institut råda, såvidt jag förstår, vidskepliga föreställningar, såväl bland försvararne af privategendomen som hos dem, som nu angripa den, socialisterna. Vidskepelsen går åt motsatt håll, i det att den ena parten af privategendomens eventuella inskränkning eller upphäfvande fruktar allt, de andre hoppas allt. Men vidskepelse är det i båda fallen, ty privategendomens institut har icke den betydelse, som man tillmäter det i förevarande hänseende. Sålunda kunna mycket väl vissa delar af ar-

betsmedlen vara stats- eller kommunal egendom, utan att detta på minsta vis förhindrar den nuvarande privatekonomiska förvaltningen af desamma eller innebär någon slags socialistisk regim. I allmänhet kan detta ske i de fall, då äganderätten och förvaltningen utan hinder för driften kunna befinna sig på skilda händer, såsom främst beträffande jorden.

Jag har redan förut uttalat den meningen, att jorden gärna kunde tillhöra stat och kommun ¹⁾. Och vid den meningen håller jag fortfarande fast. Man behöfver blott tänka på vårt eget land för att finna, både att vi en gång varit långt på denna väg, och att ingen fara för socialism ligger däri. Ty antag, att kronan i Sverige behållit den tredjedel af landets alla hemman, som hon efter den stora reduktionen innehade, och vidare all den mark i Dalarne och Norrland, som genom afvittring och nybyggen under senare tid afhändts densamma, och på lika sätt kommunerna med sina allmännings- och stadsjordar, så hade långt öfver hälften af Sveriges jord varit i allmän ägo. Men icke hade Sverige därför varit socialistiskt eller öfver hufvud sett mycket annorlunda ut, än det nu gör — icke ens om hela landet varit på detta sätt offentlig egendom. Den största olikheten mot nu hade varit, att Sveriges jordbrukare icke suckat under hypotekslånen och annan jordskuld, utan setat på sina hemman som ärftliga åbor mot en billig afgäld lika tryggt, ja, vida tryggare än nu som gäldbundne själfägare. Likaså hade det farits varligare med skogen, och tomtspekulationen hade varit en okänd sak. Men allt detta hade varit lika många fördelar för både enskilde och det allmänna, och af socialism hade man då ej känt mera till än nu ²⁾.

---

¹⁾ *Stånd och klasser*, s. 175 f.

²⁾ Ehuru dessa betraktelser endast ha teoretiskt intresse, kan jag ej underlåta att till ofvanstående foga ännu ett par anmärkningar till bemötande af de farhågor, som mången torde förknippa med det ofvanngjorda antagandet. En sådan farhåga är, att riksdag och kommunala myndigheter, som ägde att befalla öfver jorden, skulle missbruka sin makt till förlång för brukarne och husägarne. Men litet eftertanke lär, att så icke gärna kunde blifva fallet, ty aftalet vore ju fritt och vägen öppen till andra kommuner eller till Amerika, därest obilliga villkor någonstädes uppställdes. Tvärtom hade då på det naturligaste sätt i världen kunnat förhindras både emigration och delvis äfven den nu så vanliga flykten från landet till städerna. En annan ej mindre grundlös farhåga är, att

I fråga om jorden således och äfven i några andra fall låter sig offentlig egendom på bästa vis förlikas med den nuvarande ekonomiska ordningen. Detta förbise ofta vännerna af denna ordning, och socialisterna göra på sitt sätt det samma. Ty väl är det sant, som de säga, att för en socialistisk regim fordras ovillkorligen egendomens socialisering; men saken gäller ej omvänt, att med offentlig egendom följer socialism. Staten äger hos oss jord, skogar och järnvägar m. m. och kommunerna därtill gas- och vattenverk samt spårvägar o. s. v., utan att någon kallar detta socialism. Och det är så icke heller, ty privatekonomisk (kapitalistisk) regim eller socialistisk regim beror icke på egendomen utan på sättet för dess förvaltning, m. a. o. på driften.

Privatekonomisk drift eller socialistisk drift — det är det stora alternativet. Det är driften, icke egendomen, som är det bestämmande. Sålunda, äfven om man tänkte sig, att staten ägde samtliga produktionsmedel, och, hvad som likväl är omöjligt, själf drefve hela produktionen, men på samma sätt som nu, så vore det ändock icke socialism. Statsdrift eller kommunal drift är nämligen icke det samma som socialistisk drift, såsom vi för resten af daglig erfarenhet veta. Socialistisk drift är en produktion utan marknad, utan penningar, utan vinst (profit) för driftsherren och utan arbetsköp eller löneafstal. Vi ha svårt att föreställa oss en så beskaffad produktion, men sådan måste den vara för att icke falla tillbaka till den nuvarande kapitalistiska. Hårtill måste den först och sist vara storproduktion — och det af många skäl men främst för kontrollens skull och för att underlätta den. Ty kontroll och bokföring blefve en hufvuduppgift i det socialistiska samhället. Från det gamla Egypten, hvarest rådde icke en socialistisk hushållning men öfvervägande statsdrift, känna vi som två viktiga personer: »uppsyningsmannen» och »skrifvaren». I socialisternas samhälle blefve de hufvudpersonerna och de rätte styresmännen.

---

vårt präktiga bondestånd under en sådan regim skulle förlora sin själfständighet och sin själfkänsla. Under trygga arrendeförhållanden göra de det ej nu, såsom en hvar kan intyga, som sett »mannarne» å Lunds universitets och Lunds domkyrkas arrendehemman, långt mindre då, när alla voro i samma läge.

Är det nu sannolikt, att en så beskaffad drift någonsin kommer att undantränga den nuvarande, och att den kapitalistiska regimen förr eller senare skall aflösas af en socialistisk — såsom icke blott socialisterna utan mången utom dem förmena (t. ex. Sombart)? Om man ser tingen uteslutande från ekonomisk synpunkt — det gifves som bekant äfven andra — så kan härtill svaras: Ja, om en socialistisk drift är mera produktiv än den nuvarande kapitalistiska; nej, om så ej är fallet. Spörsmålet blir alltså det: hvilketdera systemet är mest ekonomiskt, d. v. s. gifver det största utbytet och tillika innehåller de största utvecklingsmöjligheterna. Så vidtutseende denna fråga kan synas vara, om man vill gå i enskildheter, så möter det dock ej svårighet att därå gifva det rätta svaret, när man ser den i stort och blott dömer efter de olika näringsgrenarne. Och mer behöfves naturligen ej.

Sålunda kan nu mer intet tvifvel råda därom, att ej jordbruket, hvilket äfven uti industriländerna bör nämnas som modernäringen, sakta men säkert konstituerar sig som smådrift. Två omständigheter hafva hittills ofta förhindrat detta: de låga arbetslönerna samt jordbrukarnes okunnighet. De förra gjorde och göra ännu på sina ställen den stora driften rentabel, och den senare satte de små jordbrukarne ur stånd att lefva på ett småbruk. Båda dessa omständigheter hålla på att ändra sig. De stigande lönerna och den växande insikten hos den jordbrukande befolkningen tillförsäkra småbruket framtiden. Genom kooperativ organisation beredes detta den stora driftens alla förmåner i afseende på inköp och försäljning, afvelsdjur och maskiner, medan brukaren åt det lefvande materialet för verksamheten, växter och djur, kan ägna den personliga omsorg, som ensam förmår bringa afkastningen till ett maximum. Det senaste intressanta vittnesbördet uti denna fråga kommer märkligt nog från socialistiskt håll. Efter en mycket omsorgsfull undersökning kommer sålunda E. DAVID till det resultatet, att på ofvan antydda grunder det lilla jordbruket icke blott står sig utan har all utsikt att segra öfver det stora ¹⁾. Jordbruket passar sålunda icke för den socia-

¹⁾ *Socialismus und Landwirtschaft*, I, 1903.

listiska stordriften. Det är och blir ännu mer, hvad man kan kalla familjedrift. Ett hem, en jordlapp — se där dess framtida produktionsform, och den är, som hvar och en förstår, privatekonomisk och individualistisk ut i fingerspetsarna. Tillämpadt på jordbruket är sålunda socialdemokratiens program — ren utopi.

Härmed har i själfva verket frågan om den socialistiska regimen fått sin dom, ty kan den ej tillämpas på jordbruket, så blir det öfver hufvud omöjligt att genomföra densamma. Man kan icke i ett samhälle ha ena hälften af dess ekonomi ordnad på privat vis med fri handtering och enskild profit och för den andra hälften upprätta socialistisk drift utan tillämpning af bytet och det fria aftalet samt med fördelning af afkastningen efter någon annan grund. För öfrigt lär en blick på öfriga näringsgrenar, att en socialistisk ordning icke heller inom dem har någon framtid.

Beträffande handverk och konstslöjd är detta fallet af samma grund som i fråga om jordbruket: de tillåta endast smådrift. Angående industrien åter finnes ej detta hinder. Tvärtom är det här, som stordriften firar sina triumfer, hvarför det ock är industrien, som socialisterna hufvudsakligen ha för ögonen. Men icke heller inom industrien kan man vänta större resultat af en socialistisk regim än af den nuvarande. I tekniskt afseende, beträffande företagens storlek och organisation, har redan uppnåtts en fullkomning, som näppeligen kunde vara större under socialismens spira. Äfven den andra anmärkning, som visserligen med allt skäl riktats mot den kapitalistiska industrien, nämligen att i följd af bristande insikt om marknadens storlek många företag under en »anarkisk konkurrens» gå öfver ända och därigenom mycken kraft förspilles, håller på att mista sin udd. Den moderna trust- och ringbildningen afhjälper efter hand nämnda olägenhet. Och hvad står sedan kvar af den socialistiska produktionens öfverlägsenhet? Mindre än intet. Ty det enskilda intresset och initiativet, som under nuvarande privatekonomiska regim drifver till ständiga förbättringar och ökad afkastning, skall under en socialistisk ordning försvinna utan att kunna ersättas af någon ens jämförelsevis lika framåtdrifvande kraft. Den fört-

satta utvecklingen skulle hejdas och afkastningen minskas — det vore framtidsperspektivet äfven på detta område. Och hvad som härvid gäller om industrien, det gäller i lika mått om handeln. På intet af de stora produktionsområdena skulle således en socialistisk ordning befinnas öfverlägsen den nuvarande, tvärtom densamma mycket underlägsen. Därmed faller systemet på sina egna ord, ty af produktionens fordringar och produktionens teknik bestämmes enligt Marx hela ekonomien.

Men mängden, som föga bekymrar sig om den vetenskapliga kritiken, lär ej heller bry sig om, att socialismen i fråga om produktionen måste underkännas; den ser blott på den andra sidan af ekonomien — *fördelningen* — och finner däri fullgiltigt skäl för densamma. Det är ock socialismens löften i afseende på fördelningen af afkastningen och af egendomen, som gjort proselyter och fylkat massorna. Möjligen ställer sig äfven saken bättre i dessa fall, så att till äfventyrs här de socialistiska drömmarne ha mera utsikter att bli sanndrömmar än i fråga om produktionen. Erkännas må nämligen, att här — icke på produktionens område — ligger det nuvarande systemets svaga punkt. Fördelningen af arbetets frukter är icke sådan, som man kunde önska den. På några håll ger den för mycket, på andra för litet. Här är alltså behof af ändring — men är väl socialismen den rätta vägen härtill? Utan tvekan måste man besvara denna fråga lika bestämdt nekande som nyss beträffande socialismens lämplighet för produktionen. Detta är redan däraf klart, att ingen regim för fördelningen är möjlig, *som skulle minska summan af det, som skall delas*. En socialistisk ordning skulle ofelbart starkt sänka arbetets produktivitet: därför kan den ej heller tillämpas på fördelningen. Ty blott den fördelning, som utom annat tillstädjer den största möjliga produktivitet, har utsikt att stå sig¹⁾. Men härtill kommer, att de socialistiska författarne icke förmått angifva någon annan form af fördelning, som ej stöter på rena orimligheter och ohjälpligt förgriper sig på grundvalarne för den civiliserade människans sammanlefnad, framför allt friheten och familjen.

¹⁾ Jmf. härtill den i flera punkter förträffliga lilla skriften af E. BERNSTEIN, *Die heutige Einkommensbewegung und die Aufgabe der Volkswirtschaft*, 1902.

Det är icke efter socialismens recept, som en bättre fördelning af arbetets afkastning och af egendomen kan uppnås. Detta kan och bör ske inom ramen af den nuvarande ordningen — på hvad sätt är här ej stället att utlägga. Vår uppgift med denna undersökning var endast att visa, hurusom socialismens ekonomiska framtidstankar äro utopier, vare sig det gäller produktionen eller fördelningen.

Den sociala utopi, som socialismen uppväckt och alltjämt underhåller, gäller klasserna och särskildt det s. k. fjärde (hos oss femte) ståndets, lönearbetarnes, framtida uppgift och betydelse. Den profeterar de förras undergång och hela klassväsendets upphäfvande, samtidigt med att den åt de senare utlofvar den plats i samhället, som nu det s. k. tredje ståndet, det forna borgarståndet, den nuvarande bildade klassen, intager. Källan till dessa vidtflygande drömmar är att söka icke endast i jämnlighetstanken och dess fordringar utan lika mycket uti en oriktig uppfattning af de sociala åtskillnadernas, m. a. o. klassernas grund och betydelse. Denna oriktiga uppfattning är dock intet för socialisterna utmärkande; den förefinnes fullt ut lika mycket hos lärde och skriftställare af alla färger snart sagdt, om den också ej hos dem tagit sig uttryck i sådana förutsägelser som de ofvan nämnda.

Ett bevingadt ord af Marx, enligt hvilket all historia är historien om en fortgående klasskamp, har af hans anhängare prisats som nyckeln till hela världshistorien och en stor vetenskaplig upptäckt. Detta är svår öfverdrift liksom själfva satsen. Men den förtjänsten har dock Marx, att han härmed framhäft stånds- och klassväsendet som en grundfaktor uti samhällenas lif och historia. Det är vida mer än andre både före och efter honom gjort. I själfva verket är det en gåta, huru denna mäktiga företeelse, som kort sagdt innebär människornas organisation för kulturen, kunnat förblifva dels så litet beaktad, dels så fullständigt missuppfattad, som fallet till dags dato är. Ståndsbildningen är alla samhällsvetenskapers utgångspunkt, statslärans, nationalekonomiens och först och sist sociologiens. Men ingen af dessa vetenskaper lika litet som historien har däråt ägnat tillbörlig uppmärksamhet. COMTE och SPENCER ha nog haft öga för ståndsväsendets betydelse

i dess stora allmänhet såsom samhällenas nödvändiga organisation och differentiering. Men de betrakta det utan samband med den historiska verkligheten, den förre efter ett logiskt-psykologiskt skema, den senare efter ett biologiskt — det ena lika oriktigt och ofruktbart som det andra. Flertalet öfriga sociologer skänka denna sak föga eller ingen uppmärksamhet, så t. ex. SCHÄFFLE, som i sitt stora arbete *Bau und Leben des socialen Körpers* knappt nämner stånd och klasser. Af andre våra dagars författare, som berört densamma och till och med legat i litterär fejd därom, må framhållas SCHMOLLER och BÜCHER. Deras kontrovers är i hög grad belysande för sakens rätta förståelse och må därför i korthet beröras¹⁾.

Medan Schmoller under anslutning till Spencer söker stånd- och klassväsendets grund uti arbetsfördelningen och årtlig anpassning samt sätter egendomsbesittning som en sekundär följd häraf, vänder Bücher om förhållandet och säger liksom socialisterna, att den olika egendomen är det primära i all ståndsbildning. Naturligen äro den förres funderingar om årtlig anpassning såsom ståndsbildande faktor rena fantasier, såsom äfven Bücher skyndat sig att framhålla. Men i öfrigt är den förre uppfattningen riktig, den senare grundfalsk. Bücher och för resten äfven Schmoller förblanda ståndens och klassernas uppkomst med deras rekrytering, likaså den ursprungliga ståndsbildningen med senare tiders yrkesspecialisering inom de stora sociala grupper, som stånd och klasser bilda. Grundfelet är emellertid hos Bücher som hos socialisterna, att han förväxlar orsak och verkan. Att ett härskar- och krigarstånd uppstår, kan icke bero på egendomsbesittning utan tydligen på kriget och statsstyrelsen; sammalunda är upphovet till prästeståndet och öfver hufvud de liberala yrkenas stånd icke egendomen utan religion, vetenskap och konst. Och på enahanda sätt är det med borgarståndet, som har sin grund i handeln och en fortskridande arbetsfördelning inom det ekonomiska arbetet uti ledning och omedelbart utförande. Det lägsta ståndet slutligen, som till tiden är det första, kropps-

---

¹⁾ G. SCHMOLLER, *Ueber die Entwicklung des Grossbetriebes und die sociale Classenbildung*, 1892, senare på flera olika ställen. K. BÜCHER, *Die Entstehung der Volkswirtschaft*, 1893 (4 Aufl. 1904).

arbetarnes, de lifegnes och slafvarnes, framgår i kulturens begynnelse af de i krig tagna fångarne och utgör en första differentiering mellan arbete med hufvudet och arbete med händerna, mellan kroppsarbetet för lifsuppehållet och de öfriga ofvan nämnda uppgifterna.

Det är sålunda de stora sociala funktioner, som finnas och måste finnas i hvarje kultursamhälle, som framkallat differentieringen i stånd och klasser, och som alltjämt upprätthålla den. Människornas naturliga olikhet, hvilken äfven anförts som grund till klasskillnaderna, samt egendomen spela härvid en underordnad omens någon rol. Däremot beror på dem och isynnerhet på egendomen ståndens rekrytering och vidare deras stränga inbördes isolering. Detta har tillgått på följande sätt. De ofvan nämnda sociala uppgifterna värdesattes redan från första stund olika: härens och statens ledning liksom offren till gudarne o. s. v. betraktades som högre uppgifter än arbetet för födan. Här af olika anseende och rang för deras respektive utöfvare, hvar af åter följde, att bytet och den uppväxande egendomen äfvenså fördelades olika. Adel och präster blefvo innehafvare af den mesta egendomen, borgare och bönder fingo resten, de mer och mindre trålbundne arbetarne intet. Sedan på detta sätt stånden uppstått och inom sig fördelat egendomen, blir det nu den, som håller dem vid makt med afseende på släkter och personer. Väl beror den nödvändiga rekryteringen af *nya* män och *nya* släkter i de ständigt utdöendes ställe mest på de uppåtsträfvandes personliga öfverlägsenhet. Men i öfrigt är det egendomen, som bestämmer öfver rekryteringen, i det att barnen städse födas till föräldrarnes stånd. Likaså är det den, som vållar ståndens konsolidering och afsöndring inbördes och isynnerhet de högre ifrån de lägre.

Efter ståndsbildningens uppåtgående period följer emellertid en nedåtgående med utjämning af de skarpa sociala motsatserna. Härvid försvinna icke blott de rättsliga skrankorna utan i viss mån äfven de sociala. Ofriheten försvinner, och arbetarne, alltjämt utgörande basen af samhällspyramiden, utföra som frie män denna del af det sociala arbetet; vidare uppstår en mellanklass af handverkare och bönder, på en gång ledande och utförande samma slags arbete, medan de tre högre stånden gå samman till ett, den

s. k. bildade klassen, hvars uppgift är som förut arbetet med hufvudet. Stånden hafva nu förvandlats till klasser. Därmed har likväl icke ändring skett utom i tekniskt afseende af de stora sociala funktioner, som en gång uppväckt klasskillnaderna. De bestå och verka på samma sätt som förr differentierande i samhället. Men hvad som ändrat sig, är sättet för de högre klassernas rekrytering och framför allt egendomens rol härvid. Det är icke längre arf och egendom, som ensamme bestämma häröfver, utan en stark uppåtgående ström i samhället äger rum, vållande en liflig omsättning inom dessa klasser. Öfvergång från lägre klass till högre blir sålunda allt vanligare, utan att likväl klasserna därför upphöra att existera. Sådant är tillståndet uti våra dagars samhällen och särskildt det svenska.

Efter denna låt vara ytterst flyktiga öfversikt af klassväsendets ursprung och de härvid verksamma krafterna möter ej längre svårighet att till sin rätta halt pröfva socialisternas ofvan angifna postulat om *klassernas upphäfvande*. Att samma uppgifter, som en gång skapat de sociala åtskillnaderna, trots skiftande former alljämt existera och verka, är tydligt för en hvar, som blott vill använda sin tanke. Arbeta med hufvudet och arbete med händerna, arbetets ledning och arbetets utförande äro åtskillnader, begrundade i kulturarbetets teknik, som aldrig kunna upphävas, så länge det finnes en kultur. Liksom kapten och styrman på ett fartyg skola behålla sin plats och besättningen sin, så äfven kulturarbetets styresmän och den kroppsarbetande massan på den stora farkost, som för mänskligheten fram genom tiderna, och som vi kalla kultursamhället. Och på samma sätt förhåller det sig med anseendet och inkomsterna i stort sedt. Arbetet med hufvudet och arbetets ledning, som enligt sakens natur blott tillkommer ett fåtal, skola framdeles som hittills åtnjuta större anseende än det vanliga kroppsarbetet; och med det större anseendet liksom af andra skäl (längre utbildning m. m.) skola följa större inkomster. Detta är en kedja af orsaker och verkningar, som äro grundade i kulturens eget väsen.

Att söka rubba denna ordning och upphäfva de nu antydda åtskillnaderna vore sålunda att göra våld på naturen. Men ändock förklara sig socialisterna beredda härtill. Huru det skall tillgå,

angifves blott dunkelt. BEBEL har i sin beryktade bok *Die Frau* framkastat några antydningar därom: alla skulle på en gång vara arbetare med hufvudet och arbetare med händerna, och »de ledande funktionerna skulle i bestämd ordning, turvis öfvertagas af en hvar i arbetet deltagande utan skillnad på kön». Detta påminner om ämbetenas rotation i forntidens Athen. Hvar och en skulle i sin tur sköta det ena och det andra ämbetet. Som bekant ansågos då och anses alltjämt statsaffärerna ligga inom hvar mans förmåga, så att den, som blott kan afgifva en röstsedel och skrifva sitt namn, också anses duga till att sköta statens angelägenheter. Men uti de ämbeten och ställningar, där det fordras särskilda insikter, såsom lärarens, läkarens, ingenjörrens o. s. v., går slikt ej för sig, som hvar man vet. En sådan ordning som den nu antydda skulle föra oss tillbaka till barbariet. Därför är fordran på klassernas afskaffande intet annat än utopi.

En annan sak är, att här och hvar kvarlevande rester af det forna ståndsväsendet böra afskaffas, samt att penningens inflytande på de ledande klassernas rekrytering bör kunna ännu mer inskränkas. Dock får man härvid akta sig för våldsamma ingrepp. Sålunda går det icke an, såsom jämlikhetsfanatici stundom föreslagit, att afskaffa arfsrätten och göra undervisningen kostnadsfri och lika för alla, i akt och mening att ställa alla från födelsen på lika fot, så att starten på samhällets vädjobana skulle bli för alla lika. Ty oafsedt allt annat, som talar häremot, så måste ju på någon rätt tidig punkt i loppet det nödiga urvalet ske. De liberala yrkena och ledningen af produktionen kräfva ej mer än 5—7 % af folkstocken; mera kan ej heller folkhushållningen utbilda för detta ändamål och sedan bära. Men hvem skulle göra ett sådant urval, sägande åt den ene: du får gå vidare åt samhällets höjder, åt den andre: du får stanna där nere? Männe skolmästaren? Stackars den mannen! Jag ville icke vara i hans kläder. Dessa förslag äro rena fantasier lika väl som fordran på klassernas afskaffande. Den ordning för klassernas rekrytering, som nu finnes, skall man ej våldsamt söka reformera. Den reformerar sig, så långt sådant är möjligt, af sig själf under inflytande af den allmänna folkundervisningen och fritt tillträde till de högre läroanstalterna. Vi ha redan i Sverige hunnit mycket långt på

denna väg, längre än i något annat land i Europa, knappt Norge undantaget, och vida längre, än hvad vi af brist på hithörande statistik själfve ha en aning om. Sålunda stammar utaf de lärjungar, som befolka våra allmänna läroverk, hvilka som bekant utbilda barnen för de högre klassernas yrken, ej mindre än hälften från de små i samhället. Och vidare komma af dem, som från de högre läroverken gå till universiteten, omkring 25 % från bonde- och arbetarehem. Den uppåtgående strömmen i det svenska samhället är sålunda oerhördt stark redan nu. Man må akta sig för att göra den för stark, ty det hämnar sig på ett fruktansvärdt sätt. Samhällspyramiden tål ej allt för stor öfverbyggnad, och det bildade proletariatet är ej det minst farliga. Likväl är det ett vanligt tal, att allt är så litet demokratiskt i detta land, men om något är ett demokratiskt drag, så är det denna starka ståndscirkulation.

Sedan vi på detta sätt funnit, att socialisternas teorier och planer beträffande klassväsendet i allmänhet äro idel luft, är det icke svårt att komma till rätta med deras andra stora postulat på det sociala området, det nämligen, att *lönearbetarnes klass nu skall ärfva borgarståndet, såsom detta en gång ärfte adel och präster*. Under åberopande af den historiska process, hvarigenom det tredje ståndet undanträngde de båda högre, adel och präster, från ledningen af stat och samhälle och därmed fick hufvudmassan af egendomen i sina händer, så är nu turen kommen, menar man, till arbetarne. Makten och egendomen skola nu öfvergå till desse såsom arftagarne till borgarståndet, alldeles som det i sin tid ärfde de båda privilegierade stånden. Denna analogi är emellertid grundfalsk. Historien återupprepar sig icke på det viset och allra minst i detta fall. Ty hvarför öfvergingo makten och egendomen från de privilegierade stånden till borgarståndet? Uteslutande emedan förut kulturarbetet och de uppgifter, som adel och präster i samhällets tjänst utfört, öfvertagits af det uppväxande tredje ståndet. Både administrationen af stat och samhälle och omsorgen om vetenskaper och konster, hvilket allt tidigare legat hos de högre stånden, hade öfverflyttats till det tredje. Med öfvertagandet af dessa uppgifter följde sedan af sig själf makten och egendomen. Kan nu samma process upprepas beträffande den nuvarande bil-

dade klassen och kroppsarbetarne? Denna fråga sönderfaller i två andra. Uppfyller den förstnämnda klassen icke längre sin uppgift att administrera staten och leda kulturarbetet af både materiellt och immateriellt slag? Och äro kroppsarbetarne bättre skickade att öfvertaga och utföra dessa uppgifter än de, som nu utföra dem? Jag tror ingen skall tveka om svaret på dessa frågor, och därmed har äfven denna trosartikel uti socialismens kanon fått sin dom. Den är som den förra klar och ren utopi.

Till sist ännu ett ord om det praktiska utslaget af socialdemokratiens sociala idéer — *klasskampen*. Klasskampen är den röda tråden uti dess taktik och den första punkten på dess handlingsprogram. Därför omfattas den af alla, som räkna sig till partiet, de må för öfrigt vara »revisionister» eller blindt troende. Den utgör ock skiljemärket mellan socialdemokratien och andra radikala partier, det handgripliga beviset för, att talet om socialdemokratiens förvandling till ett radikalt främstegsparti inom det nuvarande samhällets ram är lika mycket utopi som de läror, vi nyss behandlat. Ty hvad innebär denna kamp? Utplånandet af klasskillnaderna. Och huru? Icke genom att höja arbetarne i bildning och seder, som vore den rätta vägen att afskaffa klasskillnaderna, så långt sådant sig göra låter. I stället predikas klasshatet såsom det rätta medlet att nå nämnda mål. En större motsägelse kan ej tänkas. Ty denna kamp och det hat, den föder, förråar arbetarne i stället för att hyfsa dem och leder vidare medvetet eller omedvetet till strid icke blott mot de personer, som utgöra de högre klasserna, utan äfven mot den bildning och den förfining, som de uppnått, och som man skulle önska, att arbetarne också kunde ernå. Men själfmotsägelsen i denna taktik stannar ej härvid. Man vill afskaffa klasserna genom att till det yttersta uppamma klasskänslan, alltså raka motsatsen till det man säger sig eftersträfvä. Arbetarnes organisation för klasskampen är klasskillnadernas fastslående i det moderna samhället i stället för deras upphäfvande. Proletariatets renodling skulle vara ingången till det klasslösa samhället. Och till allt detta slutligen: ser man då icke, att denna kamp i vårt land är en kamp mot bröder? Massan af den bildade klassen hos oss är i första, andra och tredje led barn af samma fäder som kropps-

arbetarne själfve. Ett krig mot dem, som för ögonblicket konstituerar denna klass, är sålunda ett släktkrig — medan kampen mot själfva institutionen är en kamp mot kulturen. Det är svåra afvägar, på hvilka socialdemokratien fört den moderna arbetarörelsen.

III.

De verkliga behofven.

So viel Schein, so viel Hindeutung auf Sein — bakom villorna ligga reala behof som deras grund och föranledning. De teoretiska villfarelserna närmas af personliga bittra erfarenheter, hvilkas djupare orsaker man ej förstår, och af hvilka därför de förra uppväxa. Det är af den grund ej nog att uppvisa haltlösheten uti dessa villor. Där af skingras de ej, så länge behofven kvarstå, hvarur de hämta sin näring. Man måste kunna ådagalägga, huru själfva dessa behof uppstått, och huru de kunna afhjälpas på annat sätt, än de socialistiska lärorna förkunna. Sker ej det, så blir man aldrig af med villorna, huru mycket de än dödsdömas inför vetenskapens domstol. Vår uppgift är sålunda att först lära känna dessa behof liksom deras orsaker för att sedan söka angifva utvägarne för deras fyllande.

Af det föregående veta vi, huru tidens sociala fråga i sin stora allmänhet uppstått. I ett par ord kan det uttryckas så: kroppsarbetarnes klass frigjordes i borgerligt och politiskt afseende, medan samtidigt dess ställning ekonomiskt försämrades. Arbetarne blefvo frie män, rättsligen likställda med öfriga samhällsmedlemmar, men — proletariserades. Den förra af dessa utvecklingslinier behöfva vi ej här sysselsätta oss med; det är den senare, arbetarnes proletarisering i nyare tid, som kräfver sin förklaring. Ty utan att förstå, huru ett ondt uppkommit, kan man ej hoppas bota det. Emellertid måste vi af lätt insedda skäl inskränka oss äfven här till några få antydningar. Men mer behöfves ej heller både för sakens egen skull, och emedan redan så mycket därom är taladt och skrifvet.

Snart sagdt otaliga äro de pennor, som varit i rörelse för att beskrifva, huru och af hvad grund arbetarnes ställning i nyare tid blifvit försämrad och i sig själf så svår. Utan stora afvikelser följa de dock alla den fingervisning, som Marx och Engels gifvit. Desse hade studerat förhållandena i England och därvid beaktat isynnerhet två märkliga företeelser. Den ena var, att den stora jordegendomen utvecklats sig i detta land på bekostnad af den lilla, och att härvid det själfägande bondeståndet förvandlats till dels förpaktare, dels arbetare. Den andra gällde manufakturens (hemslöjdens) undergång för den framstormande industrien, hvarvid den med egen väfstol eller egna verktyg i sitt hem och med sin familj arbetande väfvaren eller smeden beröfvades detta sitt lilla kapital och blef en egendomslös fabriksarbetare. Äfven inom handtverket iaktogs en liknande utveckling, i det att många småhandtverkare måste uppgifva sin själfständiga ställning för att blifva lönarbetare i en fabrik. Kärnan i dessa utvecklingsserier är en och samma: arbetaren har skilts från sina produktionsmedel och sitt lilla kapital; han är vorden egendomslös och därigenom proletär. Detta förlopp generaliserades af Marx och är nu fastslaget uti socialdemokratiens officiella trosbekännelse, Erfurterprogrammet af 1891, som förklaringen på hela den utveckling, som föreligger, och hvars ena pol plägar betecknas som industrialism eller kapitalism, den andra som arbetarnes proletarisering. Det heter nämligen uti inledningen till nämnda program: »Det borgerliga samhällets ekonomiska utveckling leder med naturnödvändighet till undergång för den lilla driften, hvars grundlag är, att arbetaren, som privategendom besitter sina produktionsmedel. Denna utveckling skiljer arbetaren från hans produktionsmedel och förvandlar honom till egendomslös proletär, under det att produktionsmedlen monopoliseras i händerna på ett jämförelsevis ringa antal kapitalister och godsägare.» Och såsom parollen här gifvits, så tänker och talar hela raden af nu lefvande socialpolitiske författare från socialdemokraten Kautsky till katoliken Hitze.

Så enstämmig alltså uppfattningen af proletariatets genesis månde vara, så är den icke dess mindre enligt min mening falsk. Vål medgifves gärna, att i de omnämnda fallen resultatet blef det sagda; men det går ej an att generalisera dessa fall och efter.

dem tyda företelsen i dess helhet. Sålunda är det att börja med icke sant, att den närvarande ekonomiska utvecklingen öfverallt ledt och leder till en koncentration af företag och egendom. Detta är riktigt endast i fråga om industrien och de handtverk, som kunna förvandlas till industri. I öfrigt har en alldeles motsatt utveckling ägt rum just under denna kapitalismens tid, nämligen i fråga om jorden och jordbruket. Ty liksom förut i Sverige genom 1680 års reduktion och de följande skatteköpen småbruken allmänt blefvo själfegendom, så skedde detsamma i Frankrike genom den stora revolutionen och i Preussén, Danmark, Österrike-Ungara och senast i Ryssland genom bondeemancipationen. Öfverallt, kan man säga, utom i England, har sålunda jordegendomen gått en alldeles motsatt väg mot den af Marx utpekade koncentrationens. Och i den riktningen rör sig besittningen af detta det främsta af alla värdeföremål fortfarande, till sist äfven i England eller särskildt på Irland, tack vare de senaste där utfärdade arrendelagarne. Under samma tid ha sålunda alldeles motsatta utvecklingstendenser gjort sig gällande rörande egendomens institut. Kapital och arbete ha skilts åt på ett håll, men förenats på ett annat, där de förut voro åtskilda, i minst lika stor om ej större omfattning. Det går därför ej an att låta den först nämnda processen ge signatur åt hela utvecklingen och särskildt att däri söka orsaken till förvandlingen inom arbetareklassen. — Det är vidare ett fullständigt misstag att tro, att det moderna arbetareproletariatet uteslutande eller ens hufvudsakligen uppstått af de ofvan nämnda själfägande småproducenterna. Det har i än högre grad rekryterats af handtverkets och jordbrukets lösa arbetare, som aldrig ägt något kapital och således icke heller kunnat skiljas från detsamma.

Slutligen är denna tolkning af fenomenet grundfalsk äfven därför, att den sätter likhetstecken mellan den egendomslöse och proletären eller, hvad som är det samma, ställer emot hvarandra proletären och kapitalisten såsom konträra motsatser. Ingenting kan vara oriktigare, såsom äfven den minsta eftertanke lär. Det härvid afgörande är nämligen icke egendomen, såsom man inbillar sig, utan *inkomsten*. Att äga en för de ståndsmässiga behofven tillräcklig och säker inkomst eller att sakna en sådan, se där skiljemärket. Det är ett missbruk af ord att kalla en ämbets-

eller tjänsteman, som har sin tillräckliga lön med förvisning om att till döddagar få behålla den eller en anständig pension, men som intet kapital äger, en proletär. Och på samma sätt med en arbetare, som har en ståndsmissig och säker inkomst under lifvets alla skiften. Proletär är blott den, som har mindre inkomst, än han behöfver för sin nödtorftiga bärgning och vidare är osäker om denna. Det är dessa båda omständigheter, som skapa ett proletariat, men mest den sista. Ty osäkerheten om det dagliga brödet är framför allt annat proletariatets kännetecken. Det är åter en missuppfattning af egendomens betydelse, som vållat begreppsredan. Proletären är visserligen egendomslös; men långt ifrån alla egendomslöse, d. v. s. kapital saknande, äro proletärer.

Men om det sålunda ej är arbetarens skiljande från produktionsmedlen och det lilla kapital, han som själfständig driftsman ägde, som utom i vissa begränsade fall vållat hans proletarisering, hvad är då orsaken därtill? Vi svara: en långt allmänare och till tiden mera omfattande företeelse — *arbetarens skiljande från företaget*. Detta är, som lätt inses, en annan sak än arbetarnes skiljande från egendomen och egen drift, äfven om resultatet varit detsamma. Arbetarens skiljande från företaget, som i sig innefattar såsom ett första moment arbetarens skiljande från arbetsgifvaren, är den stora utveckling, som å ena sidan inneburit arbetarnes frigörelse i borgerligt och politiskt afseende men å andra deras proletarisering. Ty det senare fenomenet är blott afvigsidan af det förra. Ursprungligen var arbetaren knuten till sin arbetsgifvare med ofrihetens band, men hade samtidigt i honom sitt stöd och sitt värn under lifvets alla skiften. Detta beroende häfves efter hand, och till sist står arbetaren som man för sig och fri löntagare gent emot arbetsgifvaren, men samtidigt har han skilts från företaget. Tydligast framträder denna utveckling uti de länder, där lifegenskap varit rådande. Men äfven i Sverige, där arbetaren varit fri allt sedan kristendomens första tider, kunna vi skönja densamma och det ända in i nutiden. Sålunda har det intill det sista varit sed och bruk å den större jordegendomen, att den därå anställde arbetaren haft sin bärgning för lifvet. Och som en svag återklang af det ursprungliga förhållandet kan ytterligare anföras den ännu gällande tjänstehjonsstadgans bestäm-

meler om husbondeväldet å ena sidan, om husbondens förpliktelse att sörja för sina tjänare på deras ålderdom å andra. Det ursprungliga förhållandet var ett förhållande af ömsesidiga rättigheter och skyldigheter. Det är detta förhållande, som lösts och visserligen, i äldre tid åtminstone, efter båda parternas önskan. Arbetarne sträfvade att vinna befrielse från det personliga beroendet samt att ernå den fulla borgerliga friheten. Å andra sidan kändes det för arbetsgifvaren som en lättnad att slippa från skyldigheten att sörja för arbetaren under iråkad otjänstbarhet och på hans ålderdom. På så sätt emanciperades arbetaren från arbetsgifvaren men därmed också från företaget, som skänkt honom hans trygga härgning, och råkade därigenom ut för det tillstånd, som kännetecknar proletariatet.

Tidigast nådde denna rörelse sitt mål på handtverkets område, så att här skilsmässan mellan arbetare och företag redan vid medeltidens slut var ett fullbordadt faktum. Ty från den tiden stängdes mästerskapet för den stora mängden af gesäller samt blef monopol för mästarnes söner och mågar. Och ehuru i annan form var detta liktydigt med arbetarens skiljande från företaget, ty medan tidigare hvar och en i tur och ordning hade hopp om att bli mästare och sålunda af företaget få sin säkra härgning för lifvet, kom detta nu endast ett ringa fåtal till del. Här utbildades sålunda redan under 14- och 1500-talet ett arbetareproletariat i modern mening. Visserligen bodde gesäller och lärningar fortfarande hos mästaren och åto vid hans bord, men detta var nu mer endast en del af lönen och innebar ingalunda något olösligt band mellan dem och honom. De sammanslutningar uti *compagnages*, *Gesellenbunde*, skrån, som då uppstodo mellan handtverkets arbetare, äro analoga företeelser med nutidens fackföreningar och hafva samma grund som de — att arbetaren stod isolerad och skild från företaget som fri löntagare visserligen men tillika som proletär.

Bäst kunna vi likväl följa denna utveckling på jordbrukets område, på sätt ofvan är antydt. De främmande arbetare, som i äldre tid funnos på gården, hörde denna och familjen till. Tidigast löses förhållandet på de mindre gårdarne, som icke förmådde föda alltför många munnar, och som därför höllo sig blott med

yngre ogift folk, som lätt kunde afskedas. På de stora egendomarne däremot förblef det ursprungliga förhållandet orubbadt, så att den arbetare, som här en gång fått anställning, också för lifvet där hade sin bärgning och oftast från far till son behöll sitt torp. Men äfven här började omsider bortstöttningsprocessen. I England skedde detta redan från början af nyare tiden i samband med jordens allt allmännare öfverlåtande till förpaktning. Förpaktaren, som ej sällan var tenant at will, d. v. s. när som helst kunde uppsägas, förmådde naturligen ej åtaga sig gent emot arbetaren de förpliktelser, som ålegat jordägaren. I andra länder har denna utveckling först i senaste tid inställt sig och pågår där alltjämt. För Sveriges del kunna vi iakttaga den under loppet af det förgångna århundradet på två särskilda sätt. I stället för jordtorpare komma stutare, och det från århundradets början till dess slut i ständigt stigande omfattning¹⁾. Vidare visa siffrorna öfver fattige understödstagare under samma tid en tillväxt²⁾, som svårigen på annat sätt kan förklaras, ty nationalförmögenheten och välmågan hafva samtidigt stigit ofantligt i Sverige och borde hafva förhindrat en sådan tillväxt. Antagligen beror den — utom möjligen på bättre statistik — därpå, att de stora egendomarne allt mindre draga försorg om sina sjuka och orkeslösa arbetare och deras familjer utan hänvisa dem till den allmänna fattigvården.

Såsom här af synes, är arbetarnes proletarisering i nyare tid en följd icke endast af industriens uppkomst och den s. k. kapitalismen. Nämda process har vida äldre anor och skulle alldeles säkert ha gått sin väg fram, äfven om aldrig en storindustri uppstått. Men den senare har, såsom ofvan är sagdt, starkt påskyndat och förstorat nämnda utveckling. Den uppväxande industrien häfdade från första stund principen om arbetarnes skiljande från företaget. Fabrikanten ville icke ansvara för sina arbetare eller

¹⁾ Stutare omtalas i vår befolkningsstatistik först från år 1825, då deras tal angifves till 9,239; vid århundradets slut är deras tal omkring 100,000. Samtidigt ha s. k. jordtorpare aftagit i antal, ehuru det är svårt på grund af vår ofullkomliga yrkesstatistik att angifva exakta siffror häröfver.

²⁾ Det relativa antalet fattige stiger, visserligen med några kastningar i förloppet, från århundradets början ända till fram emot dess slut. 1810 utgjorde understödstagarnes antal 3,40 % af rikets hela folkmängd, 1892 ej mindre än 5,28 %. De senare åren visa åter en nedåtgående rörelse.

belasta företaget med förpliktelser gent emot dem utöfver själfva löneaftalet. Han betingade sig för daglön deras arbete och därmed punkt. På sådant sätt fick den i tiden liggande tendensen en ytterst kraftig påstötning och blef den allmänna affärsprincipen i detta fall. Och som med de många nya fabrikerna och arbetstillfällena en ofantlig folkökning ägde rum inom arbetarnes klass, så förstorades denna ordning och tog dimensioner långt utöfver hvad den tidigare haft. Men något principiellt nytt i afseende på förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare har industrien icke medfört.

Emellertid är det af nu i korthet antydda process, som allt det onda kommit, som hemsökt arbetareklassen och föranledt dess proletarisering. Arbetarens skiljande från företaget, som i sin begynnelse under senare medeltiden var liktydigt med hans frigörelse och då hälsades som en välsignelse af arbetaren själf, har efter hand blifvit hans olycka. Ty däraf följde först och främst, att alla personliga och moraliska band afklippes mellan arbetsgifvare och arbetare. I den förres ögon blef arbetaren blott en produktionsfaktor likt andra sådana och arbetet en vara, som köptes af ena parten och såldes af den andra allt till det pris, som lagen om efterfrågan och tillgång bestämde. Denna obarmhärtiga uppfattning, som blef en hörnsten i den nya ekonomiska vetenskapen, har sin rot helt och hållet uti det historiska faktum, att arbetaren blef en främling för det företag, hvars levande kraft han var. Men af denna marknads- och varuuppfattning följde sedan under den inbördes konkurrens, som arbetarne tack vare den starka folkökningen beredde hvarandra, att lönerna i England — där systemet först tillämpades och ostördt fått visa sina verkningar — sjönko till ett minimum, medan arbetsdagen förlängdes till ett maximum. Samtidigt drogos kvinnor och barn in på samma marknad. Lyckligtvis fick ingenstädes den nya ordningen löpa så ut i sina yttersta konsekvenser som i England, allra minst i vårt land. Andra krafter uppväcktes, som tyglade det ondas framfart, först i fråga om kvinnor och barn, så äfven i andra afseenden. Men ännu återstår härutinnan mycket att göra. Det är alltså i detta arbetarnes verkliga behof ge sig till känna. Här har den s. k. arbetarefrågan, skild från alla utopier, sin reala grund. Ar-

betarne ha af utvecklingen förvandlats till ett rotlöst proletariat. Att åter gifva dem fast mark under fötterna, det är det, som verkligen behöfs, och som mynnar ut i följande fordringar:

- 1) en lön, som tillmätas utan konkurrensens tryck, och som svarar mot arbetarnes ståndsmässiga behof, äfven utan att hustruns arbete utanför hemmet härför behöfver tagas i anspråk;
- 2) en arbetstid, som lämnar tillfälle till ej blott fysisk utan äfven andlig rekreation och för öfrigt tar behörig hänsyn till ålder och kön;
- 3) trygghet mot arbetslöshet eller däraf vållad nöd;
- 4) skydd mot yrkesfara af alla slag samt i öfrigt goda yttre anordningar för trefnad och snygghet å arbetsplatsen;
- 5) fullständigt underhåll i händelse af olycksfall och under sjukdom;
- 6) efter lefnadsbehofven afpassad pension i händelse af invaliditet och på ålderdomen;
- 7) full personlig frihet utanför arbetet och dess förpliktelser;
- 8) goda bostadsförhållanden och helst eget hus;
- 9) kooperation för lefnadskostnadernas nedbringande;
- 10) tillfälle till bildning och förströelse af förädlade slag.

De i punkterna 1—7 anförda krafven rikta sig i första hand mot arbetsgifvaren; punkterna 8 och 9 fordra mest arbetarnes eget verksamma deltagande för att realiseras, och punkt 10 vänder sig främst till stat och kommun.

Kunna dessa behof och önskemål behörigen fyllas, så löses den s. k. arbetarefrågan af sig själf, ty kroppsarbetarne ha därmed upphört att vara ett för dagen lefvande proletariat och bli lika trygga i sin ekonomiska ställning som öfriga klasser. Då skall äfven afståndet mellan dem och de senare reduceras så långt, som kulturarbetets ofvan berörda teknik medgifver. Mot nu antydda mål syfta äfven alla de åtgärder till arbetarnes bästa, som i så stor mångfald satts i verket eller föreslagits under senare tid. I hvad mån de också äro tjänliga härför, eller om andra finnas, som säkrare leda dit, är den fråga, som skall utgöra föremålet för vår nästa artikel.

De olika arterna af förbrytelser.

Enligt den svenska kriminalstatistiken.

Af

Docent **Ludvig Widell.**

(Fortsättning från decemberhäftet 1904.)

III. Brott mot egendom.

Förutom de egentliga egendomsbrotten, mordbrand och annan skadegörelse, snatteri, stöld, rån, bedrägeri och vårdslöshet i konkurs samt åverkan och liknande hänför jag hit äfven samtliga förfalskningsbrott samt, på grund af deras likhet med förfalsknings- och bedrägeriförbrytelserna, jämväl menedsbrotten. Brotten mot egendom omfatta sålunda förbrytelser mot str.-l. kap. 12, 13, 19—24.

1. Mened.

Menedsbrotten utgjorde i medeltal:

1832—34	5	1845—49	10	1860—64	13	1875—79	16	1890—94	31
1835—39	9	1850—54	11	1865—69	19	1880—84	27	1895—99	23
1840—44	14	1855—59	9	1870—74	21	1885—89	30	1900—02	23

På 1 mill. af den straffmynd. medelfolkm. kommo:

1832—34	3	1845—49	4	1860—64	5	1875—79	5	1890—94	10
1835—39	5	1850—54	5	1865—69	7	1880—84	9	1895—99	7
1840—44	7	1855—59	4	1870—74	8	1885—89	9	1900—02	7

Antalet pr 1 mill. inv. har sålunda mer än fördubblats sedan början af 1830-talet. Emellertid har det växlat så starkt, att några slutsatser ej kunna dragas häraf.

2. Förfalskning.

I inledningen till denna uppsats påpekades, att antalet förbrytelser ofta ej sammanfaller med antalet därför sakfälda personer, i det en person kan samtidigt dömas för ett flertal brott, liksom omvänt ett flertal personer kunna gemensamt begå en förbrytelse¹⁾. I fråga om brotten mot staten och mot enskild person är denna skiljaktighet af underordnad betydelse; där gäller vanligen: så många brott som sakfälda personer. Annorlunda ställer sig saken beträffande vissa slag af egendomsförbrytelser, i främsta rummet förfalskningsbrotten. Här äro massförbrytelser utomordentligt vanliga, ja, man kanske rent af kan säga, att det är regel, att en förfalskare samtidigt dömes för ett flertal brott. I enskilda fall kan antalet springa upp till häpnadsväckande siffror. Vid behandlingen af förfalskningsbrotten är därför ej tillräckligt att stanna vid själfva förbrytelsearnas antal, utan man måste därjämte taga i betraktande antalet sakfälda personer.

Den officiella statistiken skiljer mellan tre slag af förfalskningsbrott: mynt- och sedelförfalskning, förfalskning af offentlig handling samt annan förfalskning. Under sistnämnda rubrik sammanfattas förfalskning af enskild handling, af stämpel eller märke samt af gräns- eller vattenmärke; jag hänför dit äfven de i den officiella statistiken såsom förseelser uppförda öfverträdelserna af str.-l. kap. 12 § 15, § 18 mom. 2 och § 19.

Rörande antalet förfalskningsbrott och därför sakfälda personer upplyser tabellen å följande sida.

Mynt- och sedelförfalskningarnas antal har varierat starkt; omisskännligt är emellertid, att det minskats betydligt under de sista decennierna. Antagligen är väl detta en följd af, att dylika förfalskningar nu för tiden äro långt svårare att utföra än förr på grund af det tekniskt fulländade sätt, hvarpå särskildt våra sedlar numera tillverkas.

¹⁾ Se Årg. 1904: s. 269.

Förfalskningsbrott och därför sakfälda personer, i årligt medeltal.

År	Mynt- och sedelförfalskning		Förfalskning af offentlig handling		Annan förfalskning		Summa	
	Brott	Personer	Brott	Personer	Brott	Personer	Brott	Personer
1841—44	17	22	88	89	90	94	195	205
1845—49	23	26	68	70	74	76	165	172
1850—54	17	19	80	82	64	67	161	168
1855—59	6	8	59	61	57	59	122	128
1860—64	9	12	45	47	49	54	103	113
1865—69	30	32	51	45	108	102	189	179
1870—74	14	12	41	25	100	73	155	110
1875—79	9	8	15	15	160	72	184	95
1880—84	12	12	13	13	203	106	228	131
1885—89	12	11	12	12	267	101	291	124
1890—94	9	8	12	10	223	102	244	120
1895—99	5	5	7	7	351	97	363	109
1900—02	4	4	18	6	986	116	1,008	126

Förfalskningarna af offentliga handlingar utgöra numera endast en ringa bråkdel af hvad de voro på 40-talet. Anledningen härtill finner man genom att undersöka, hvilka offentliga handlingar, som i äldre tid företrädesvis voro föremål för förfalskning. Det visar sig då, att i medeltal utgjordes förfalskningarna af

	1841—44	1845—49	1850—54	1855—59	1860—64
pass	22	17	13	8	3
prästbevis	58	44	60	46	36
andra off.-handl.	8	7	7	5	6

Passförfalskningarna, som 1841—44 utgjorde en fjärdedel af samtliga förfalskningar af offentliga handlingar, minskades under 1840- och 50-talen oafbrutet i antal, så att de redan under förra hälften af 1860-talet så godt som alldeles upphört. Minskningen beror antagligen på, att passvånget tillämpats allt mildare, tills det slutligen 1860 fullständigt upphäfdes. Härmed var anledningen till passförfalskningar försvunnen.

Förfalskningarna af prästbevis uppgingo i äldre tid till ännu större antal än passförfalskningarna. Orsaken till, att dessa för-

brytelser voro så vanliga, är nog att söka i, att flyttningsbevisen före 1865 i förekommande fall innehöllu uppgift öfver brott, hvarför den flyttande blifvit dömd. Genom ett k. cirk. af 1865 förordnades emellertid, att i flyttningsbevisen skulle utsättas endast, huruvida den flyttande ägde eller icke ägde medborgerligt förtroende vid tiden för bevisets utfärdande. Dock skulle förfaras såsom förut i fråga om brott, hvarför personer dömts före den nya strafflagens införande. I sistnämnda omständighet torde ligga förklaringen till, att minskningen af förfalskningsbrottens antal först från midten af 1870-talet blir mera betydande. En annan omständighet, som säkert bidragit till att minska frekvensen af prästbevisförfalskningarna, är den större svårigheten att i våra dagar utföra dylika förfalskningar, då prästbevisen numera alltid affattas på tryckta blanketter, vanligen försedda med vederbörande pastorsämbetes stämpel.

Sedan den nya strafflagens införande meddelar ej den officiella statistiken en sådan specifikation af förfalskningsbrotten som förut. Man torde dock knappast misstaga sig, om man antar, att pass- och prästbevisförfalskningarna i våra dagar äro ytterst sällsynta, och att sålunda de såsom »förfalskning af offentliga handlingar» uppförda förbrytelserna nästan uteslutande utgöras af hvad tidigare i statistiken benämnts »förfalskning af andra offentliga handlingar» (än pass och prästbevis). Antalet af dessa förfalskningar skulle då i våra dagar vara ungefär detsamma som för 60 år sedan, i förhållande till folkmängden skulle det sålunda hafva minskats, åtminstone om man frånser siffran för åren 1900—02.

Såväl mynt- och sedelförfalskningarna som förfalskningarna af offentliga handlingar visa ungefär samma siffror för brotten som för de sakfällda personerna. Där skiljaktighet förekommer, är intill midten af 60-talet brottens antal mindre än personernas, under den följande tiden däremot större.

Äfven i fråga om öfriga förfalskningsbrott (annan förfalskning) är intill midten af 60-talet brottens antal städse mindre än personernas, under den följande tiden lika regelbundet större. Under den förstnämnda tidrymden var skillnaden mellan brottens och personernas antal endast obetydlig, men så mycket

större har den sedermera blifvit. Från att under åren 1841—64 hafva varit fåtaligare och under åren 1865—69 endast obetydligt flera än de sakfällda personerna ¹⁾, hafva brotten ökat så starkt, att de 1900—02 voro mellan åtta och nio gånger så talrika som personerna. Till stor del beror detta på en förändring i domstolarnes lagtillämpning.

Under förra hälften af 1800-talet tyckes nämligen bland domarne hafva utbildat sig den praxis, att man, då en person samtidigt lagförts för flera brott af samma slag, vanligen ådömt ansvar endast för det först begångna brottet och betraktat de följande såsom s. k. fortsatt brott ²⁾. Genom str.-l. kap. 4 § 2 har en dylik lagtillämpning förhindrats utom för det fall, att »fortsatt brott» i egentlig mening föreligger (kap. 4 § 3). Emellertid har detta stadgande sannolikt endast så småningom förmått bryta gammal praxis; därpå häntyder det ofvan omnämnda förhållandet, att proportionen mellan förfalskningsbrotten och de därför sakfällda personerna endast successive förändrats till den nuvarande.

Om sålunda förändrad domstolspraxis är en orsak till, att förfalskningsbrotten numera äro mångdubbelt flera än de för dem sakfällda personerna, så är den dock ej den enda. Otvifvelaktigt är, att massförfalskningar numera förekomma långt oftare än förr. Flertalet af de i statistiken såsom »andra förfalskningar» uppförda brotten utgöras sannolikt numera af växelförfalskningar o. likn. Men dessa förekomma mera sällan enstaka; en med framgång förfalskad växel drager vanligen flera efter sig. Särskildt torde ett ökad antal växelförfalskningar vara orsaken till de väldiga språng, de sista årens siffror utvisa beträffande »annan förfalskning». De härför sakfällda personerna utgjorde i medeltal 1890—94 102, 1895—99 97 och 1900—02 116, men brotten däremot

¹⁾ Möjligt är, att en och annan dubbelräkning kan förekomma ifråga om de sakfällda personerna under åren före 1870, i det att afräkning ej skett för de fall, där en person jämlikt R. B. kap. 10 § 21 förvisats från en domstol till en annan för att sluddömas. Jfr *Bidrag till Sveriges off. stat.* B. 1870: II: s. VIII. Rörande andra förekommande dubbelräkningar jfr s. 49.

²⁾ C. SJUNNESSON, *Det fortsatta brottet*, s. 132.

resp. 223, 351 och 986. Att denna oerhörda tillväxt af brottens antal skulle kunna bero på förändrad lagtillämpning, är naturligtvis så godt som uteslutet.

Under tiden från 1841—44 till 1900—02 hafva samtliga förfalskningsbrott ökats från 195 till 1008 eller med 417 %, de för dem sakfällda personerna däremot minskats från 205 till 126 eller med 28 %. Det sistnämnda beror på, att förfalskningarna af mynt, sedlar och offentliga handlingar så starkt minskats i antal¹⁾.

På 1 mill. af den straffmynd. medelfolkm. kommo:

	Förfalskningsbrott	Sakfällda personer		Förfalskningsbrott	Sakfällda personer
1841—44	91	96	1875—79	62	32
1845—49	73	76	1880—84	74	42
1850—54	68	71	1885—89	92	39
1855—59	49	52	1890—94	76	37
1860—64	39	43	1895—99	108	33
1865—69	69	66 ²⁾	1900—02	288	36
1870—74	56	39			

Liksom öfriga förbrytelser så äro äfven förfalskningsbrotten relativt talrikare i städerna än på landsbygden. På 1 mill. af hela medelfolkmängden kommo för förfalskningsbrott sakfällda personer till följande antal³⁾:

	På landsbygden	I städerna		På landsbygden	I städerna
1880—84	13	111	1895—99	11	64
1885—89	13	89	1900—02	12	69
1890—94	13	76			

På landsbygden har siffran sålunda varit i det närmaste konstant, i städerna har den sedan 1880—84 minskats med 28 %.

¹⁾ Till någon del kan minskningen emellertid äfven bero på det s. 49 omnämnda förhållandet, då sannolikt dylika dubbelräkningar voro vanligare förr än nu.

²⁾ Orsaken till den starka tillväxten af såväl förfalskningsbrotten som de för dem sakfällda personernas antal under åren 1865—69 är sannolikt att söka i de ogynnsamma ekonomiska konjunkturerna.

³⁾ Se Årg. 1904: ss. 275, 276.

3. Bedrägeri och annan oredlighet.

Härunder sammanfattar jag såväl förbrytelserna mot str.-l. kap. 22 (bedrägeri och annan oredlighet) som mot kap. 23 (bedrägeri, oredlighet eller vårdslöshet i konkurs).

Till de hithörande förbrytelserna höra vissa förseelser af så obetydlig natur, att de så godt som sakna betydelse ur kriminalstatistisk synpunkt och därför icke höra sammanställas med öfriga bedrägeribrott. Dessa äro öfverträdelserna af str.-l. kap. 22 § 5 mom. 4, 5 (bruk, utan ondt uppsåt, af ojusteradt eller icke i laga tid omjusteradt mått eller vikt). Antalet af dessa förseelser utgjorde i medeltal ¹⁾:

1865—69	96	1875—79	105	1885—89	98	1895—99	190
1870—74	110	1880—84	207	1890—94	52	1900—02	106

Beträffande öfriga förbrytelser mot str.-l. kap. 22 gäller detsamma som beträffande förfalskningsbrotten, nämligen att förbrytelsearnas antal numera är vida större än de sakfällda personernas. I medeltal utgjorde nämligen antalet

	Brott	Sakfällda personer		Brott	Sakfällda personer
1865—69	352	356	1885—89	310	224
1870—74	296	271	1890—94	355	241
1875—79	238	220	1895—99	477	268
1880—84	331	259	1900—02	520	280

Under det att 1865—69 de sakfällda personernas antal var något större än brottens ²⁾, har under de följande åren förhållandet allt mer utvecklats i motsatt riktning, så att de förstnämndas antal numera är föga mer än hälften så stort som de sistnämndas. På samma sätt som i fråga om motsvarande företeelse vid förfalskningsbrotten är orsaken härtill troligen att till största delen söka i en förändrad lagtillämpning ³⁾.

¹⁾ För åren fr. o. m. 1879 ingå i siffrorna jämväl förseelserna mot §§ 12 och 17. Dessas antal är dock säkerligen ringa.

²⁾ Möjligen kan detta bero på de s. 33 not ¹⁾ antydda orsakerna.

³⁾ Se s. 33.

Frånses åren 1865—69, har antalet sakfällda personer varit, absolut taget, ungefär konstant; i förhållande till folkmängden har det minskats: från 97 på 1 mill. af den straffmynd. medelfolkm. 1870—74 till 80 1900—02. Åren från 90-talets början visa dock någon ökning, jämförda med närmast föregående tid. Brottens antal har däremot stigit högst betydligt, åtminstone till stor del beroende på den förändrade domstolspraxis, hvarom ofvan talades. Åren 1865—69 visa, sannolikt af ekonomiska orsaker, ett abnormt stort antal såväl brott som sakfällda personer. Förhållandet var det samma beträffande förfalskningsbrotten, som öfverhufvud förete ungefär samma växlingar i antal som bedrägeribrotten; samma orsaker, som framkalla en stegring af de enas antal, höja äfven de andras.

Landsbygdens siffra har något minskats sedan 80-talets början och särskildt under åren 1900—02; städernas siffra har däremot något ökats under de allra sista åren. På 1 mill. af hela medelfolkm. kommo nämligen för bedrägeribrott sakfällda personer till följande antal ¹⁾:

	På landsbygden	I städerna		På landsbygden	I städerna
1880—84	25	221	1895—99	22	177
1885—89	21	172	1900—02	19	182
1890—94	21	168			

Konkursförbrytelsernas antal måste gifvetvis vara nära beroende af konkursernas, ju flera konkurser desto flera förbrytelser. I tabellen här nedan hafva därför förbrytelserna sammanställts med de till domstolarne inkomna konkurs- och urarfva målen. Rätteligen borde urarfvamålen ej medtagas, men de tillgängliga uppgifterna medgifva ej deras afskiljande från de egentliga konkursmålen. En annan oegentlighet vid denna sammanställning af konkurser och förbrytelser är, att de under ett år afdömda konkursförbrytelserna icke egentligen borde jämföras med de under samma år inkomna konkursmålen, då de naturligtvis ofta höra samman med under föregående år inkomna mål. Då man såsom här opererar med femårsmedeltal, kan emellertid detta förhållande ej gärna vara af någon större betydelse.

¹⁾ Se Arg. 1904: ss. 275, 276.

Konkurser och konkursförbrytelser.

År	Konkurser	Konkursförbrytelser	Konkursförbrytelser i % af konkurser	År	Konkurser	Konkursförbrytelser	Konkursförbrytelser i % af konkurser
1865—69	4045	40	0,99	1885—89	3369	64	1,90
1870—74	1163	18	1,55	1890—94	2647	42	1,59
1875—79	2075	29	1,40	1895—99	2407	37	1,54
1880—84	2146	39	1,82	1900—02	3292	47	1,43

Det nära sambandet mellan konkursernas och konkursförbrytelsernas antal är i ögonfallande; ökas eller minskas det ena, ökas eller minskas också det andra. Dock är förhållandet dem emellan ej konstant; under 1880-talet hafva sålunda förbrytelserna ökat i proportion till konkurserna, under 1890-talet och följande år däremot minskats. Öfverhufvud kunde man hafva skäl vänta, att förbrytelseprocenten skulle vara lägst under dåliga tider med talrika konkurser, då äfven redbara affärer stupa i stor utsträckning. Emellertid lämna siffrorna föga stöd för en sådan mening, dock får väl den låga procenten under åren 1865—69 tillskrifvas en dylik orsak.

De för konkursförbrytelser sakfälda utgjorde i procent af konkurserna på landsbygden och i städerna:

	På landsbygden	I städerna		På landsbygden	I städerna
1880—84	2,18	1,68	1895—99	1,91	1,31
1885—89	2,28	1,83	1900—02	2,10	0,90
1890—94	2,38	1,00			

I förhållande till konkursernas antal äro sålunda förbrytelser långt vanligare på landsbygden än i städerna. Då emellertid konkurser äro relativt talrikare i städerna än på landsbygden, ställer sig frekvensen i förhållande till folkmängden på annat sätt. På 1 mill. af hela medelfolkm. kommo nämligen sakfälda: 1880—84 på landsbygden 7, i städerna 22; 1900—02 resp. 8 och 14. Att af siffrorna här ofvan draga några slutsatser rörande förbrytelsernas till- eller aftagande förbjödes af de absoluta talens litenhet.

4. Tillgreppsbrott.

Den svenska straffrätten skiljer mellan tre slag af tillgreppsbrott: rån (tillgrepp, förenadt med våld å person eller hot, som innebär trängande fara), stöld (tillgrepp af egendom, värd mer än 15 kr.¹⁾ — före 1865 10 daler = 13,33 kr. — eller inbrott i afsikt att stjäla) samt snatteri (tillgrepp af egendom, värd högst 15 kr.). Emellertid straffas visst slag af tillgrepp icke såsom stöld eller snatteri utan såsom åverkan, nämligen olofligt fällande af träd »i uppsåt att trädet eller något däraf sig eller annan tillägna» eller olofligt tagande från växande träd af »ris, gren, näfver, bark, löf, bast, ollon eller nötter». Dock skall numera, enligt k. förordn. 16 juni 1875, sådant tillgrepp straffas såsom stöld, där det tillgräpnas värde uppgår till mera än 15 kr.

Rån är lyckligtvis en tämligen sällsynt förbrytelse. Antalet rånbrott och försök därtill utgjorde nämligen i medeltal:

1830—34	12	1850—54	13	1870—74	12	1890—94	9
1835—39	9	1855—59	13	1875—79	11	1895—99	10
1840—44	13	1860—64	9	1880—84	12	1900—02	12
1845—49	19	1865—69	16	1885—89	12		

Siffran har sålunda varit tämligen konstant och har i hvarje fall ej ökats; i förhållande till folkmängden har den naturligtvis betydligt minskats eller från 6,3 på 1 mill. af den straffmynd. medelfolkm. 1830—34 till 3,4 1900—02.

Vid kanske ingen förbrytelsegrupp äro svårigheterna att erhålla jämförliga siffror större än vid tjufnadsbrotten (stöld och snatteri). Såsom påpekades i inledningen till denna uppsats, är det öfverhufvud omöjligt att erhålla uppgift öfver hela antalet verkliga begångna brott, utan måste man inskränka sig till att registrera dem, som föranledt åtal, eller, såsom i denna uppsats, dem, för hvilka personer blifvit sakfälda. Men ifråga om tjufnadsbrotten saknas uppgift äfven härom på grund af den egenomliga tillämpning, bestämmelserna om fortsatt brott fått i den svenska lagstiftningen om tjufnad. Sedan gammalt har nämligen

¹⁾ I vissa fall äfven af mindre värde.

i Sverige tillämpats den grundsats, som nu finnes uttryckt i str.-l. kap. 20 § 8 mom. 2, § 9 mom. 2, nämligen att, där någon under en lagföring blir förvunnen att å särskilda ställen eller tider hafva begått stöld, inbrott eller snatteri, i sistnämnda fall, för så vidt det tillgripnas värde ej öfverstiger 15 kr., skall han straffas efter kap. 4 § 3, d. v. s. såsom för fortsatt brott, dock med viss förhöjning i straffet. I verkligheten föreligger här tydligen alldeles icke något »fortsatt brott», utan är den brottsenhet, som lagen på så sätt skapar, rent fiktiv. Emellertid synas de citerade lagbestämmelserna hafva medfört, att personer, som samtidigt dömts för mer än ett tillgrepp, i kriminalstatistiken oftast uppföras med endast ett brott, något som naturligtvis hvarken borde eller behöfde ske. I hvarje fall är praxis sådan i fråga om snatteri samt första resan enkel stöld, beträffande hvilka förbrytelser statistiken i regel upptager brotten till lägre antal än de sakfällda personerna. Eget nog synes emellertid, åtminstone delvis, ett annat förfaringssätt tillämpas i fråga om kvalificerad och itererad stöld, då brotten här städse uppföras med betydligt högre siffra än de sakfällda personerna. Härmed må nu vara huru som helst, säkert är, att den officiella statistiken uppger stöldernas och snatteriernas antal betydligt lägre, än det i verkligheten är. Härigenom uppstår den oegentligheten, att vid en jämförelse med andra förbrytelsegrupper tjufnadsbrottens antal kommer att synas mindre betydande, än det verkligen är.

En annan svårighet möter, då det gäller att jämföra förbrytelseernas antal under olika år. Begreppen stöld och snatteri hafva nämligen ej alltid bestämts på samma sätt som nu. Att genom nya strafflagens införande gränsen mellan stöld och snatteri höjdes från 10 daler (13,33 kr.) till 15 kr., har väl ej varit af så stor betydelse och inverkar ju för öfrigt ej på det samlade antalet tjufnadsbrott. Viktigare är den ofvannämnda lagändringen af 1875, hvarigenom skogsåverkan i många fall kommit att bestraffas såsom stöld. Verkningarna häraf visa sig i statistikens siffror rörande fallen af skogsåverkan. Dessa utgjorde 1874 622, 1875 627, 1876 486, 1877 406. Minskningen från 1875 till 1876 motsvaras säkerligen af en lika stor höjning i stöldernas antal. Vid en jämförelse mellan tjufnadsbrottens antal före och efter den

År	Tjufnads- brott	Tjufnads- siffran inverterad	Äkten- skaps- frekvens	År	Tjufnads- brott	Tjufnads- siffran inverterad	Äkten- skaps- frekvens	År	Tjufnads- brott	Tjufnads- siffran inverterad	Äkten- skaps- frekvens
	‰	‰	‰		‰	‰	‰		‰	‰	‰
1830	1,022	0,98	7,78	1855	0,943	1,06	7,52	1879	0,790	1,27	6,29
1831	1,503	0,67	6,90	1856	0,837	1,19	7,44	1880	0,905	1,11	6,32
1832	1,370	0,73	7,19	1857	0,845	1,16	7,75	1881	0,962	1,04	6,19
1833	1,085	0,92	7,83	1858	0,760	1,32	8,11	1882	0,953	1,05	6,33
1834	1,030	0,97	8,01	1859	0,617	1,62	8,28	1883	0,823	1,21	6,43
1835	1,149	0,87	7,50	1860	0,611	1,64	7,80	1884	0,776	1,29	6,53
1836	1,068	0,94	7,17	1861	0,647	1,55	7,24	1885	0,806	1,24	6,63
1837	1,233	0,81	6,90	1862	0,704	1,42	7,06	1886	0,816	1,23	6,41
1838	1,636	0,61	6,09	1863	0,682	1,47	7,26	1887	0,655	1,53	6,25
1839	1,389	0,72	6,77	1864	0,653	1,53	6,98	1888	0,692	1,45	5,92
1840	1,368	0,73	7,07	1865	0,583	1,72	7,07	1889	0,684	1,46	5,98
1841	1,298	0,77	7,17	1866	0,748	1,34	6,72	1890	0,708	1,41	5,99
1842	1,599	0,63	7,11	1867	0,895	1,12	6,09	1891	0,881	1,13	5,83
1843	1,440	0,69	7,19	1868	1,677	0,60	5,46	1892	0,905	1,11	5,69
1844	1,256	0,80	7,44	1869	1,476	0,68	5,64	1893	0,917	1,09	5,65
1845	1,427	0,70	7,29	1870	1,135	0,88	6,02	1894	0,977	1,02	5,74
1846	1,972	0,51	6,90	1871	1,211	0,83	6,49	1895	0,903	1,11	5,87
1847	1,788	0,56	6,82	1872	1,136	0,88	6,93	1896	0,843	1,19	5,95
1848	1,327	0,75	7,32	1873	0,888	1,13	7,31	1897	0,903	1,24	6,06
1849	1,017	0,98	7,83	1874	0,930	1,07	7,27	1898	0,820	1,22	6,14
1850	1,148	0,87	7,59	1875	0,783	1,28	7,05	1899	0,886	1,13	6,24
1851	1,285	0,78	7,36	1876	0,760	1,32	7,08	1900	0,883	1,13	6,15
1852	1,629	0,61	6,84	1877	0,713	1,40	6,83	1901	0,746	1,34	6,07
1853	1,382	0,72	7,20	1878	0,691	1,45	6,47	1902	0,822	1,22	5,95
1854	1,123	0,89	7,69								

nämnda tidpunkten borde därför egentligen den senare periodens siffror ej så obetydligt minskas.

Med dessa reservationer rörande siffrornas jämförlighet hänvisas till ofvanstående tabell, som upptager antalet bestraffade tjufnadsbrott under hvarje år från 1830 pr 1,000 af den straffmynd. medelfolkmängden. Då tjufnadsbrottens antal naturligtvis är till stor del beroende af de ekonomiska konjunkturerna, bifogas till jämförelse äktenskapsfrekvensen såsom ett mått på de sistnämnda. Härvid får dock erinras om, att tjufnads-siffran för ett visst år icke hänför sig till de under året verkligen begångna tjufnadsbrotten, utan till de under året afdömda, hvilka till en del äro begångna under föregående år. En *fullständig* öfverensstämmelse mellan de ekonomiska konjunkturernas (äktenskapsfrekvensens) och tjufnadsbrottens växlingar kan därför knappast väntas ¹⁾. — Då tjuf-

¹⁾ En ytterligare orsak till bristande öfverensstämmelse har FLODSTRÖM (Om giftermålsfrekvensen såsom mätare på ekonomiska växlingar,

nadssiffran och äktenskapsfrekvensen förändra sig i motsatta riktningar — ett stigande af den ena motsvaras af ett sjunkande af den andra — hafva, för att möjliggöra direkt jämförelse, i en särskild kolumn i tabellen uppförts tjufnadssiffrornas inverterade värden ¹⁾).

Under de första tjugofem åren t. o. m. 1854 är öfverensstämmelsen mellan äktenskapsfrekvensens och de inverterade tjufnadssiffrornas -- »ärlighetstalens» — växlingar nästan öfverraskande stor. Frånsett två år — 1836 och 1847 — åtföljes städse den enas stigande eller sjunkande af motsvarande förändringar i fråga om den andra. Vida mindre god är öfverensstämmelsen under de följande åren 1855—65. Särskildt märkligt är det ytterst ringa antalet tjufnadsbrott under de ekonomiskt långt ifrån gynnsamma åren i början af 1860-talet. FLODSTRÖM söker förklara detta, genom att under de goda åren så mycken ekonomisk motståndskraft skulle hafva samlats i befolkningens lägre lag, att ärligheten kunnat fortsätta att stiga, under det konjunkturerna visa nedgång ²⁾. Denna förklaring synes mig föga sannolik, framför allt förefaller minskningen i tjufnadsbrottens antal alldeles för stor för att kunna förklaras på detta sätt. Långt sannolikare synes mig orsaken vara att söka i den betydande skärpning af straffen för stöld, som genomförts genom lagen om stöld och snatteri af den 4 maj 1855. De strängare straffen tyckas — åtminstone till en början -- hafva verkat tillbakahållande.

Under den följande tiden intill midten af 1880-talet, är öfverensstämmelsen mellan »ärlighetstalens» och de ekonomiska konjunkturernas växlingar återigen rätt god, men blir sedan allt mindre och mindre, så att man från år 1894 knappast längre kan tala om någon dylik öfverensstämmelse. De glänsande konjunkturerna under senare hälften af 90-talet borde rimligtvis hafva

---

i *Nordisk Tidskrift* 1895, s. 316) ansett ligga i, att »äktenskapen återfinnas i samhällets alla lager, tjufnadsbrotten endast, eller åtminstone företrädesvis, bland de allra lägsta och fattigaste lagren af befolkningen, hvilka först i andra hand drabbas af ogynnsamma tidsförhållanden». Detta synes mig dock knappast äga någon nämnvärd betydelse.

¹⁾ $\frac{1}{a}$, om a = tjufnadssiffran för ett visst år.

²⁾ a. st. s. 319.

medfört en betydande minskning i tjufnadsbrottens antal, men om någon sådan vittna dessvärre knappast siffrorna. Det tyckes, som om tjufnadsbrottens antal numera ej nämnvärdt skulle vara beroende af de ekonomiska växlingarna, m. a. o. att nöden numera ej är det förnämsta motivet till dessa brott. Och sannolikt förhåller det sig nog också på så sätt i verkligheten. Med våra tidens oftast rikliga arbetstillfällen, storartade välgörenhet och, åtminstone i jämförelse med gångna tider, goda fattigvård äro nog de fall, då personer uteslutande af nöd drifvits i brottets armar, jämförelsevis fåtaliga. Det stora flertalet af tjufnadsbrotten förorsakas i våra dagar säkerligen af motiv, som hafva intet eller obetydligt att skaffa med konjunkturernas växlingar.

De ofvan anförda siffrorna gifva ingen tydlig bild af, hvilka förändringar tjufnadsbrottens antal i det stora hela undergått. Här nedan meddelas därför femårsmedeltalen, med åtskillnad mellan stöld och snatteri ¹⁾.

Absoluta antalet tjufnadsbrott utgjorde i medeltal:

	Stöld	Snatteri	Summa		Stöld	Snatteri	Summa
1830—34			2286	1870—74	2164	792	2956
1835—39	1787	796	2583	1875—79	1678	545	2223
1840—44	2217	775	2992	1880—84	2088	645	2732
1845—49	2585	767	3352	1885—89	1870	439	2309
1850—54	2511	685	3196	1890—94	2272	547	2819
1855—59	1558	426	1984	1895—99	2297	556	2853
1860—64	1328	395	1723	1900—02	2219	633	2852
1865—69	2020	922	2942				

På 1 mill. af den straffmynd. medelfolkm. kommo tjufnadsbrott till följande antal:

¹⁾ Att siffrorna för åren 1865—74 icke fullt öfverensstämma med motsvarande i det officiella sammandraget (i brottmålsstatistikens textafdelning), beror hufvudsakligen på, att i det sistnämnda utelämnats »inbrott i afsikt att stjäla», hvilken förbrytelse i tabellen hänförs till »stöld». Brotten mot kap. 20 § 13 hafva måst utelämnas, då de i den officiella statistiken äro sammanförda med »delaktighet i stöld» enligt kap. 3 §§ 9, 10 (dessa brott äro inga själfständiga förbrytelser och höra därför förbigås). Förbrytelser mot kap. 20 § 13 äro emellertid ytterst sällsynta.

	Stöld	Snatteri	Summa		Stöld	Snatteri	Summa
1830—34			1208	1870—74	775	284	1059
1835—39	896	399	1295	1875—79	564	183	747
1840—44	1044	365	1409	1880—84	675	209	884
1845—49	1148	341	1489	1885—89	592	139	731
1850—54	1062	290	1352	1890—94	708	170	878
1855—59	631	172	803	1895—99	685	166	851
1860—64	508	151	659	1900—02	634	181	815
1865—69	740	338	1078				

Tjufnadernas antal i förhållande till folkmängden har sålunda något ökat intill slutet af 1840-talet, men därefter minskats utomordentligt starkt, så att det vid midten af 1860-talet är lägre, än det någonsin varit sedan vår kriminalstatistikens början (minimum 1865 med 583 brott på 1 mill.). Nöden i slutet på 1860-talet medför så en plötslig höjning af siffran, som emellertid ånyo sjunker intill slutet af 1870-talet, dock utan att uppnå den låga punkten från 1860—64¹⁾. Under de följande åren har siffran visserligen oscillerat uppåt och nedåt, men utan någon utpräglad tendens till vare sig ökning eller minskning. Att tjufnadsbrottens antal sålunda icke minskats under de senare åren, är både beklagligt och på samma gång öfverraskande, ty, som förut påpekats, kunde man väntat, att åtminstone de goda åren i slutet på 1890-talet skulle medfört en väsentlig minskning. Så har emellertid ej skett, utan visa åren 1895—99 ett betydligt större antal tjufnadsbrott än de dåliga åren 1885—89.

Vid sökandet efter orsakerna till detta märkliga förhållande ligger närmast till hands att tänka på städernas starka folkökning, som vi förut funnit vara orsak till en skenbar ökning af så många andra förbrytelsegrupper. För att kunna undersöka förhållandena särskildt, på landsbygden och i städerna måste man emellertid utgå från de sakfälda personernas antal i stället för brottens²⁾, hvilket visserligen gör en ej ringa skillnad i fråga om antal, men sannolikt ej inverkar på giltigheten af de slutsatser, som kunna dragas med ledning af siffrorna. För att åstadkomma en såvidt

¹⁾ Härvid får emellertid erinras om den höjning af siffrorna fr. o. m. 1876, som skett på grund af den s. 39 omnämnda lagändringen.

²⁾ Jämför Årg. 1904: ss. 275, 276.

möjligt allsidig belysning af frågan skiljes i tabellen här nedan mellan snatteri, första resan stöld och itererad stöld.

Antalet sakfälda personer på 1 mill. af hela medelfolkmängden.

År	För snatteri		För första resan stöld		För itererad stöld		Summa	
	Lands- bygd	Städer	Lands- bygd	Städer	Lands- bygd	Städer	Lands- bygd	Städer
1880—84	52	697	86	653	47	386	185	1736
1885—89	42	406	67	478	35	325	144	1209
1890—94	47	447	80	486	30	301	157	1234
1895—99	47	407	75	511	28	323	150	1241
1900—02	50	445	79	534	29	339	158	1318

Det visar sig sålunda, att tjufnadssiffran såväl på landsbygden som i städerna var ej obetydligt högre 1900—02 än 1885—89, ehuru visserligen lägre än 1880—84. Städernas starka folkökning är sålunda *icke* orsak till, att tjufnadsbrotten ökats under de sista åren. — Snatteri och första resan stöld hafva sedan 1885—89 ökats i ungefär samma grad, däremot har itererad stöld minskats på landsbygden och endast obetydligt ökats i städerna. Att fallen af itererad stöld minskats eller ökats mindre än öfriga tjufnadsbrott, beror sannolikt på, att genom en lagändring 1890 straffpåföljden »förlust af medborgerligt förtroende» borttagits i visst fall vid första och andra resan stöld och det därmed gjorts lättare för en för tjufnad straffad person att ånyo resa sig ¹⁾. Att fallen af första resan stöld så ansevärt ökats, kunde man vara frestad att tillskrifva samma lagändring, men häremot talar dock, att snatteriförbrytelseorna ökats lika starkt, och beträffande dessa har ingen strafflindring vidtagits i 1890 års lag. Jag nödgas därför lämna oafgjordt, hvad orsaken kan vara till tjufnadsbrottens ökning under de sista åren.

5. Åverkan samt olofligt jagande eller fiskande.

Under benämningen åverkan sammanfattar str.-l. kap. 24 allahanda förgripelser med afseende på annans fasta egendom. En del af dessa närma sig de egentliga tillgreppsbrott, såsom

¹⁾ Se förf:s uppsats »Återfall i brott» i denna tidskrift 1903: s. 275.

skogsåverkan, som enligt lag af 1875 i vissa fall t. o. m. straffas såsom stöld, eller innebära de ett olofligt nyttjande och sålunda närma sig bedrägeribrotten. Andra utgöra lindrigare former af skadegörelse. Samtliga hithörande förbrytelser hänföras till »ringare brott» eller »förseelser», utom s. k. motvärn af åverkare (§ 16), för hvilket brott straffarbete kan ådömas.

Antalet fall af åverkan samt olofligt jagande eller fiskande (brott mot str.-l. kap. 24) utgjorde i medeltal:

År	Skogs- åverkan	Andra för- brytelser	Summa	År	Skogs- åverkan	Andra för- brytelser	Summa
1865—69	549	400	949	1885—89	281	316	597
1870—74	714	427	1141	1890—94	225	266	491
1875—79	474	466	940	1895—99	174	267	441
1880—84	354	428	782	1900—02	164	257	421

Den stora minskningen, i skogsåverkansbrottens antal vid midten af 1870-talet förorsakas, som förut nämndt ¹⁾, af 1875 års lagändring och är därför endast skenbar. Huruvida detsamma är fallet äfven med den minskning, som visar sig under de följande åren, kan ej afgöras; möjligt är ju, att skogsåverkan i allt flera fall kommit att bestraffas såsom stöld på grund af högre värdering af det tillgripna. Emellertid är det ej blott skogsåverkansbrotten, som visa ett sjunkande antal, utan detsamma är i betydlig grad äfven fallet med öfriga förbrytelser mot kap. 24. Om detta beror på en verkligt minskad frekvens af dylika brott eller på, att de numera mindre ofta beifras — dessa brott äro i regel föremål för endast enskildt åtal — får lämnas därhän.

6. Mordbrand och annan skadegörelse.

Begreppet mordbrand fattas i kriminalstatistiken i vidsträckt mening, sålunda äfven omfattande eldskada i sviklig afsikt. — Antalet mordbrandsbrott och försök därtill utgjorde i medeltal:

¹⁾ Se s. 39.

1830—34	5	1850—54	11	1870—74	18	1890—94	33
1835—39	4	1855—59	11	1875—79	16	1895—99	22
1840—44	5	1860—64	8	1880—84	23	1900—02	25
1845—49	8	1865—69	22	1885—89	27		

På 1 mill. af den straffmynd. medelfolkmängden kommo 1830—34 2,6, 1900—02 7,1 brott, sålunda nära tre gånger så många. Emellertid faller denna ökning nästan uteslutande på åren 1865—1869, då siffran i ett slag höjer sig från 3,1 (1860—64) till 8,1. Sedan nämnda tidpunkt har den ej visat någon utpräglad tendens till vare sig ökning eller minskning. De absoluta talen äro för öfrigt så små, att tillfälligheten får ett mycket vidsträckt spelrum.

Öfriga förbrytelser mot str.-l. kap. 19 (annan skadegörelse) utgjorde i medeltal:

1865—69	195	1875—79	306	1885—89	239	1895—99	318
1870—74	224	1880—84	272	1890—94	282	1900—02	300

På 1 mill. af den straffm. medelfolkm. kommo 1865—69 71, 1875—79 103 och 1900—02 86 förbrytelser. I motsats till öfriga egendomsbrott men i likhet med brotten mot staten och mot enskild person äro skadegörelsebrotten talrikast under ekonomiskt gynnsamma tider, något som tydligt synes af siffrorna här ovan.

* * *

*

Samtliga förbrytelser mot egendom utgjorde i medeltal:

1865—69	4820	1875—79	4068	1885—89	3977	1895—99	4734
1870—74	4951	1880—84	4653	1890—94	4358	1900—02	5314

På 1 mill. af den straffm. medelfolkm. kommo:

År	Meneds-brott	Förfalsknings-brott	Bedrägeribrott	Tillgrepps-brott	Åverkans-brott	Skadegörelse-brott	Summa
1865—69	7	69	179	1083	348	79	1765
1870—74	8	56	152	1063	408	86	1773
1875—79	5	62	125	751	316	108	1367
1880—84	9	74	187	887	253	95	1505
1885—89	9	92	149	735	189	84	1258
1890—94	10	76	140	881	153	98	1357
1895—99	7	108	210	854	132	102	1413
1900—02	7	288	192	819	120	93	1519

I förhållande till folkmängden voro egendomsbrotten 1900—02: 14 % färre än 1865—69. Emellertid var antalet 1865—74 abnormt högt; jämföres siffran för 1900—02 med 1875—79 års, visar sig i stället för minskning en ökning af 11 %. Denna förorsakas emellertid nästan uteslutande af den starka tillväxten af förfalsknings- och bedrägeribrotten, en tillväxt, som, enligt hvad förut nämnts ¹⁾, till en del blott är skenbar och icke motsvaras af en liknande tillväxt af de sakfällda personernas antal. Räknar man med det sistnämnda i stället för med själfva brottens antal, blir därför resultatet delvis ett annat. På 1 mill. af den straffmynd. medelfolkm. kommo nämligen 1880—84 1230, 1885—89 952, 1890—94 957, 1895—99 992 och 1900—02 996 för egendomsförbrytelser sakfällda personer. 1900—02 års siffra är 19 % lägre än 1880—84 års; räknar man däremot med brottens antal, visar sig en, ehuru obetydlig, ökning.

Liksom nästan alla andra förbrytelsearter, så äro äfven egendomsbrotten väsentligt talrikare i städerna än på landsbygden. Nedanstående tabell lämnar närmare upplysningar rörande frekvensen på landsbygden och i städerna.

För egendomsbrott sakfällda personer på 1 mill. af hela medelfolkmängden. ²⁾

År	För gröfre brott		För ringare brott		För förseelser		Summa	
	På landsbygden	I städerna	På landsbygden	I städerna	På landsbygden	I städerna	På landsbygden	I städerna
1880—84	166	1217	275	1120	61	238	502	2575
1885—89	138	932	221	703	49	78	408	1713
1890—94	146	928	220	699	29	47	395	1674
1895—99	137	979	213	635	41	125	391	1739
1900—02	149	1050	191	661	38	49	378	1760

På landsbygden har sålunda totalsiffran oafbrutet minskats, i städerna däremot fortgår minskningen endast till förra hälften af 1890-talet, de följande åren visa en ej obetydlig ökning, förorsakad af ett stigande antal för »gröfre brott» sakfällda.

¹⁾ Se ss. 33, 36.

²⁾ Se Årg. 1904: ss. 275, 276.

Sammanfattning.

Samtliga förbrytelser mot strafflagen och strafflagen för krigsmakten utgjorde i medeltal: ¹⁾

	Brott mot staten	Brott mot enskild person	Brott mot egendom	Summa
1865—69	13363	3473	4820	21656
1870—74	17899	3774	4951	26624
1875—79	28685	4314	4068	37067
1880—84	29471	4136	4653	38260
1885—89	31530	4235	3977	39742
1890—94	38579	4212	4358	47149
1895—99	49866	4598	4734	59198
1900—02	57298	4583	5314	67195

På 1 mill. af den straffm. medelfolkm. kommo:

	Brott mot staten	Brott mot enskild person	Brott mot egendom	Summa
1865—69	4894	1272	1765	7931
1870—74	6409	1351	1773	9533
1875—79	9638	1449	1367	12454
1880—84	9531	1337	1505	12373
1885—89	9977	1340	1258	12575
1890—94	12016	1312	1357	14685
1895—99	14881	1372	1413	17666
1900—02	16379	1310	1519	19208

Af samtliga förbrytelser utgjorde 1865—69 brotten mot staten 61,7 %, brotten mot enskild person 16,0 % och brotten mot egendom 22,3 %; 1900—02 voro siffrorna resp. 85,3, 6,8 och 7,9. Brotten mot staten äro sålunda nuförtiden nära 6 gånger så talrika som öfriga förbrytelser tillsammantagna. Lejonparten af de förstnämnda kommer visserligen på fylleriförseelsernas räkning, som ensamma utgöra nära $\frac{2}{3}$ af samtliga förbrytelser, men äfven om dessa frånräknas, blifva i alla fall brotten mot staten en half

¹⁾ I verkligheten är förbrytelsearnas antal något lägre, än som här uppgifves, då åtskilliga dubbelräkningar förekomma i den officiella statistiken. 1902 t. ex. voro dessa dubbelräkningar minst 35.

gång till så talrika som öfriga förbrytelser. Annorlunda ställde sig förhållandet 1865—69. Frånräknas fylleriförseelserna, voro vid denna tid brotten mot staten endast hälften så många som öfriga förbrytelser. Sedan dess hafva nämligen brotten mot staten ökat oerhördt i antal, under det öfriga förbrytelser visa minskning, när hänsyn toges till den samtida folkmängdstillväxten. För orsakerna till den väldiga tillväxten af brotten mot staten har förut redogjorts; här må endast erinras om, att den sannolikt är att till god del tillskrifva det faktum, att städerna, med sin ojämförligt större förbrytelsefrekvens, ökat sin folkmängd vida hastigare än landsbygden, samt att på landsbygden uppstått stadliknande samhällen, som i afseende på kriminalitetsförhållandena närma sig städerna.

Såsom i det föregående mångenstädes påpekats, är kriminaliteten öfverhufvud vida större i städerna än på landsbygden, hvarför också brottslighetens tillväxt alltid visar sig vida mindre eller, eventuellt, dess aftagande vida större, då man behandlar brotten på landsbygden och i städerna hvar för sig, än då man tager dem öfver ett. Enligt de uppgifter, som förut meddelats, kom på 1 mill. af hela medelfolkmängden på landsbygden och i städerna följande antal personer, som sakfällts för brott:

År	För brott mot staten		För brott mot enskild person		För brott mot egendom		Summa	
	På landsbygden	I städerna	På landsbygden	I städerna	På landsbygden	I städerna	På landsbygden	I städerna
1880—84	478	26316	778	3456	502	2575	1758	32347
1885—89	545	23587	735	3136	408	1713	1688	28436
1890—94	710	26716	800	2584	395	1674	1905	30974
1895—99	958	32599	828	2472	391	1739	2177	36810
1900—02	1250	34265	762	2306	378	1760	2390	38331

Det verkliga antalet sakfälda personer är emellertid vida mindre, än som uppgifvits i tabellen här ofvan, emedan här ingen afräkning skett för de synnerligen talrika dubbelräkningar, som förekomma i den officiella statistiken. Så ofta nämligen en person i en lagföring dömts för brott af olika slag, kommer han att i statistiken uppföras dubbelt eller flerdubbelt. Om t. ex. en person samtidigt dömes för mened, förfalskning af offentlig hand-

ling, förfalskning af enskild handling, bedrägeri och stöld, kommer han att i statistiken räknas icke såsom en utan såsom fem personer¹⁾. På grund häraf äro samtliga meddelade uppgifter rörande de sakfällda personernas antal mer eller mindre för höga; att de likväl upptagits utan korrigeriug, beror på, att materialet icke medgifver någon dylik annat än för samtliga förbrytelser öfver ett, öfverträdelse af andra lagar och förordningar än strafflagen härunder inbegripna. Då man, såsom här, inskränker undersökningen endast till förbrytelser mot strafflagen och strafflagen för krigsmakten, är sålunda en korrigeriug omöjlig att utföra.

En annan omständighet, som måste tagas i betraktande vid siffrornas bedömande, är, att här är fråga om personer, som dömts för brott, begångna på landsbygden eller i städerna; huruvida förbrytelserna begåtts af person, tillhörande landsbygdens eller städernas *befolkning*, lämnas härmed tydligen oafgjordt. Strängt taget skulle man därför knappast äga rätt att från dessa siffror sluta till kriminaliteten bland landsbygdens och städernas befolkning, men några andra uppgifter stå ej till buds. Endast beträffande de för gröfre brott dömda lämnar statistiken upplysning rörande hemvist (kyrkoskrifningsort) och detta utan någon åtskillnad mellan olika slag af gröfre brott. I tabellen här nedan hafva dessa uppgifter för jämförelses skull sammanställts med uppgifterna rörande de för gröfre brott sakfällda, fördelade efter som de dömts af lands- eller stadsdomstol. Det ringa antal, som dömts för brott mot tryckfrihetslagen, har härvid måst medräknas.

Sakfällda för gröfre brott.

Medeltal för år	Dömda af			Summa	Med hemvist på		
	landsdomstol	stadsdomstol	öfverrätt		landsbygden	i stad	obekant
1880—84	870	1008	2	1880	1000	852	28
1885—89	792	955	3	1750	902	815	33
1890—94	875	1041	3	1919	968	925	26
1895—99	991	1210	4	2205	1108	1069	25
1900—02	1104	1485	1	2590	1241	1306	43

¹⁾ Att dessutom en person, som flera gånger under samma år blifvit dömd för brott, kommer att dubbelräknas, är själfklart och ett fel, som vidlåder all kriminalstatistik, om det nu får betraktas såsom ett fel.

Frånse de af öfverdomstol dömda samt de, hvilkas hemvist var obekant, komma på 1 mill. af hela medelfolkmängden:

	Dömda af		Med hemvist på	
	lands- domstol	stads- domstol	lands- bygden	i stad
1880—84	225	1394	259	1178
1885—89	204	1147	232	979
1890—94	225	1134	249	1008
1895—99	250	1188	279	1049
1900—02	273	1335	307	1174

Siffrorna visa sålunda, hvad man a priori kunde hafva anledning förmoda, att personer med hemvist på landsbygden vida oftare begå brott i städerna än omvänt, och att alltså landsbygdens siffror blifva allt för gynnsamma, städernas allt för ogynnsamma, om man vid de sakfälldes fördelning på landsbygd och städer utgår från platsen för brottets begående i stället för brottslingens hemvist. Dock får erinras om, att brott, som af landthor begås i städerna, på visst sätt få anses i verkligheten belasta städernas »kriminella budget», då de ju framkallas eller åtminstone befrämjas af de sociala förhållandena i städerna. Man kan därför sätta i fråga, om ej i alla fall det riktigaste är att till fördelningsgrund välja just platsen för brottets begående ¹⁾. För öfrigt må siffrorna grupperas på det ena eller andra sättet, så visa de i hufvudsak samma utveckling: en rätt betydande ökning på landsbygden, en ringa minskning i städerna, om man nämligen jämför 1900—02 års siffra med 1880—84 års; utgår man från siffran 1885—89, visa äfven städerna en betydande ökning. Detta hvad de gröfre brotten angår. Hvad beträffar öfriga förbrytelser ²⁾, så hafva de på senare tid minskats, åtminstone i städerna, om man nämligen frånser fylleriförseelserna, som eljest genom sitt väldiga antal fullständigt behärska talen.

*   *   *

¹⁾ Egentligen borde ju i så fall brotten sättas i förhållande till städernas faktiska, ej deras rättsliga befolkning. Emellertid finnas, som bekant, i Sverige inga uppgifter öfver den förstnämnda.

²⁾ Att skilja mellan »ringare brott» och »förseelser» vore meningslöst, då gränsen mellan dessa grupper betydligt förändrats genom 1890 års lagändringar.

Det är en för många kanske oväntadt gynnsam bild af vårt lands kriminalförhållanden, som här tecknats. Beträffande flertalet förbrytelsegrupper har man otvifvelaktigt att anteckna en minskad frekvens, något som är så mycket mera betydelsefullt, som våra dagars bättre polisväsende gör det långt lättare än förr att få brottslingar upptäckta och dragna till ansvar och man sålunda kunde hafva anledning att vänta en ökning i stället för minnkning. Dock saknas ej mörka punkter.

En sådan är det stigande antalet gröfre brott mot staten, en annan de jämförelsevis ogynnsamma siffror, som de allra sista åren sedan 1895 hafva att uppvisa. Betänkligast af allt synes mig dock den starka ökningen af brotten mot offentlig myndighet vara; på deras bekämpande synas lagstiftarne framför allt hafva att rikta sin uppmärksamhet.

**Några ord rörande frågan om inrättande i riket
af handels- och industrikammare samt kort-
fattad redogörelse för förslaget till stad-
gar för en påtänkt skånsk handels-,
industri- och sjöfartskammare.**

Af

Vice-konsul **C. J. F. Ljunggren,**
ordf. i interimskommittén för skånska handelskammaren.

Det är med stor tillfredsställelse man af åtskilliga tecken tror sig kunna iakttaga en under de senare åren allt mera ökad omsorg i landet om våra kommersiella och industriella näringar. På mångahanda sätt hafva nämligen gifvits uttryck för ett tilltagande intresse för utvecklingen af handel, industri, handtverk och sjöfart. Detta glädjande förhållande kan väl för det mesta konstateras i det allmänna samhällslifvet, men äfven stundom hos regering och riksdag beträffande vissa åtgärder från statens sida.

Det synes därför vara i hög grad lämpligt, att de ofvannämnda näringarnas målsmän ville begagna sig af de åvägbragta gynnsamma intressekonjunkturerna i landet för att gripa verket an med arbetet å sådana organisationer, som kunna vara ägnade att allt fortfarande befästa det allmännas intresse för landets ekonomiska framåtskridande. Skulle man försumma den nu rådande fördelaktiga stämningen härför, torde det kunna hända, att det allmänna intresset under tiden slappades, och då blefve det kanske svårare att senare återuppväcka detsamma. Det är på näringarnes område liksom på så många andra samhällslifvets arbetsfält, att intresset för en sak uppehålles så länge, som från flera håll propaganda göres, men afsvagnar, så fort en stillhetsperiod härutinnan inträder.

En fråga, som sedan flera år sysselsatt både enskilda näringsidkare samt korporationer och myndigheter, är förslaget om inrättandet af sådana organ för handel och industri, hvilka, genom sin verksamhet i olika delar af landet, skulle kunna på sätt och vis utgöra »språkrör» för dessa näringar till regeringen och dess departementala verk.

Man har efter utländsk förebild kallat dessa nya organ »*handels- och industrikammare*».

Redan år 1885 voro dylika kammare föremål för en kunglig kommittés pröfning.

Det gällde då att få utredt, dels huruvida den påtänkta institutionen kunde vara behöflig för tillgodoseende af näringslifvets kraf, dels ock den lämpligaste formen för lagstiftning rörande dessa kammare. Det var således tanke på att med ens göra kamrarna till *officiella organ*.

Kommitténs förslag föranledde emellertid ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

Frågan återupptogs 1902 af Sveriges Allmänna Handelsför-
ening, som i underdånig framställning anhöll om åtgärders vidtagande för inrättande i riket af handels- och industrikammare, närmast i öfverensstämmelse med nämnda kommittéförslag,

Det torde vara i godt minne, hurusom under slutet af 1902 intresset för kammarinstitutionen gaf sig tillkänna i massuttalanden från skilda delar af riket, då yttranden i ärendet infordrades af länsstyrelserna. Icke mindre än 47 uttalanden inkommo på detta sätt genom länsstyrelserna till kommerskollegium, däraf 26 från handels- och sjöfartsnämnder, 16 från korporationer och fö-
reningar af näringsidkare samt 5 från enskilda personer.

Alla utlåtandena gingo ut på vitsordandet af behovet af lokala organ för näringarna, men 4 uttalanden skilde sig från alla öfriga därutinnan, att frivilligt inrättade kammare föredrogos framför de genom statens bemedling anordnande »lagstadgade» kamrarna. Af de inkomna yttrandena hade emellertid 43 en nära öfverensstämmelse med 1885 års kommittéförslag, där kamrarna tänktes blifva representativa råds- och initiativförsamlingar, anordnade företrädesvis i länens residensstäder samt utgångna genom direkta, på viss census beroende val af näringarnas utöfvare.

Kommerskollegii år 1903 afgifna underdåniga utlåtande i frågan är anmärkningsvärdt i det afseendet, att det häfdar principen om det enskilda initiativet i motsats till 1885 års kommittéförslag.

Det heter sålunda, att kollegiet finner i likhet med hvad som år 1885 angafs, att »det icke synes lämpligt att omedelbart skrida till ett obligatoriskt inrättande af dylika kammare».

»Däremot synes kollegium icke blott sträfvan till frivilliga dylika inrättningars åvägabringande böra understödjas utan ock åtgärd vidtagas för att tillförsäkra sådana inrättningar den auktoritet, hvarförutan betydelsen af deras verksamhet torde komma att förringas. Det är i sådant afseende kollegium håller före, att vissa normerande bestämmelser rörande de ifrågavarande inrättningarnas organisation böra meddelas med tillerkännande åt de inrättningar, som ställa sig dessa bestämmelser till efterrättelse, af viss befogenhet. Sedermera, efter det tillräckligt antal dylika inrättningar tillkommit, torde de kunna tjäna till lämpligt underlag för åstadkommande, likaledes enligt på förhand meddelade normerande bestämmelser, af ett centralorgan för handel och industri efter samma typ som »landbruksriksdagen» med hushållnings-sällskapen till underlag inom jordbruksnäringen».

Kommerskollegium slutar sitt underdåniga utlåtande med att hemställa, huruvida icke Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för åstadkommande af en ny utredning jämte förslag rörande inrättande af lämpliga organ för handeln och industrien samt hvad därmed må stå i sammanhang.

Efter hvad som blifvit bekant, torde emellertid för det närvarande icke få förväntas, att åtgärder i det af kommerskollegiet angifna syftet skola komma att vidtagas, utan lär i stället den tanken tagit fäste, att statens mellankomst i fråga om handels- och industrikammare först då bör sättas i fråga, när ett tillräckligt antal »frivilliga» kammare inrättats i riket och man af deras verksamhet fått bevis för det allmännas och naturligtvis speciellt de berörda näringarnas gagn.

Det är därför af en synnerligen stor betydelse, att man öfverallt i riket, där handels- och industriintressena äro starkt framträdande, beflitar sig om att på det enskilda initiativets väg åstadkomma dessa »kammare».

Början härtill har redan gjorts, därigenom att Stockholms köpmannaförening för ett par år sedan utvidgade sin verksamhet med anordnandet af en »handelskammare», som på den korta tiden existerat redan hunnit att förskaffa sig mycket stor uppmärksamhet såväl hos myndigheter som ock hos enskilda affärsmän genom värdefulla inlägg i aktuella frågor rörande näringarnas utveckling och intressen.

Då Stockholms köpmannaförening jämte Göteborgs hörsällskap för ett år sedan anordnade ett diskussionsmöte i Stockholm inom en krets inbjudna representanter för handelsföreningar m. m. för behandling af frågan om inrättandet i riket af handelskammare, antogs följande resolution i frågan:

»Utsedde representanter för svenska köpmanskorporationer, samlade till möte för öfverläggning angående önskvärdheten af och sättet för inrättande af handelskammare i rikets större städer, hafva, i afvaktan på lagstadgade handelskammare, enats om önskvärdheten af bildandet af sådana på frivillighetens väg, utgående därifrån, att handelskammare, sammansatta af praktiska köpmän med biträde af nationalekonomiskt och juridiskt bildade tjänstemän, skulle väsentligt bidra till tillvaratagandet och befrämjandet af handels intressen».

Beträffande denna resolution, så kan det ju vid första ögonkastet synas, som om den uteslutande talade för handels intresse, men så har i själfva verket icke varit afsikten, utan får man vara förvissad därom, att handels vid det nämnda mötet närvarande representanter lika fullt hafva tänkt på industriens kraf, fastän det icke kommit till synes i resolutionen. Handels och industriens intressen äro faktiskt så sammanhörande, att det får vara alldeles uteslutet, att man skulle kunna med fördel anordna särskilda kammare för handel och särskilda för industri. Ett exempel därpå, att handelskammare i allmänhet måste syssla med industriens intressen, kan man se i det förhållande, att Stockholms handelskammare såväl enligt bestämmelserna i reglementet som äfven af nödtvunget behof handlagt fullt ut lika viktiga ärenden å industriens och kommunikationernas områden som speciella handelsfrågor.

Men det torde dock icke förbises, att det till vinnande af

det allmännas intresse bör vara viktigt att gifva den nya institutionen, som nu är på väg att på enskildt initiativ realiseras öfverallt i landet, en benämning, som i sig omfattar den hufvudsakliga verksamheten. Det borde därför vara lämpligast, om benämningen »handels- och industrikammare» hädanefter komme till allmänt begagnande. För kammare i sjöfartsdistrikt torde jämväl sjöfarten böra omnämnas, såsom t. ex. föreslagits för den tilltänkta skånska kammaren, som väl lär komma att benämnas »handels-, industri- och sjöfartskammare».

Förutom den ofvanämnda kammaren i Stockholm hafva på senare tiden konstituerats följande:

i Borås: »Södra Älfsborgs läns industriidkare- och köpmannaförening med industri- och handelskammare»,

i Luleå: »Norrbottens läns industri- och handelsförening samt industri- och handelskammare», samt helt nyligen planlagts

»Göteborgs handelskammare».

Under sådana förhållanden, då flerstädes i riket bildats handels- och industrikammare, har det synts nödvändigt, att provinsen Skåne med dess betydelsefulla utveckling i handel, industri, grufdrift, handverk, järnvägar och sjöfart icke finge stå efter landets öfriga delar i fråga om anordnandet af en kammare, som kunde tillvarata samtliga näringars intressen.

Förslag om inrättande af en skånsk kammare för handel, industri, handverk och sjöfart väcktes sålunda sistlidne höst vid Skånska ingenjörsklubbens och Tekniska föreningens i Hälsingborg gemensamma utfärd till skånska kolgrufvorna samt mottogs välvilligt. Vid ett därefter anordnadt allmänt möte i Malmö, till hvilket särskildt inbjudits representanter för samtliga skånska föreningar för handel, industri, handverk och sjöfart, uttalades stora sympatier för åstadkommande af en skånsk kammare och tillsattes en interimskommitté med uppdrag att upprätta förslag till stadgar och ekonomiplan samt i öfrigt vidtaga för kammarens realiserande lämpliga åtgärder.

Kommittén har helt nyligen skilt sig vid det första och i viss mån viktigaste uppdraget, nämligen upprättandet af förslag till stadgar för den stora och allmänna skånska förening, som tänkes

bildad såsom grundval för själfva kammaren, samt reglemente för kammarens verksamhet.

Det torde måhända hafva sitt särskilda intresse, att grunddragen i dessa stadgar här underkastades en allmän skärskådning.

Till en början bör då nämnas, att kommittén med afsikt i möjligaste mån sökt att följa hufvuddragen i de redan befintliga kamrarnas stadgar, särskildt rörande ändamålet med verksamheten, om än just denna § i kommitténs förslag vunnit en bredare utläggning, än som finnes i de anförda kammarreglementena.

§ 1 lyder sålunda:

Föreningen, som har sitt säte i Malmö och benämnes »Skånes Handels-, Industri- och Sjöfartskammare», har till ändamål att genom en fast sammanslutning af provinsen Skånes näringsidkare stödja och förkofra näringslivet bl. a. genom

- 1:o att på framställning af myndigheter, kommuner, näringsidkare, föreningar samt i vissa fall enskilda personer tillhandagå med upplysningar och afgifva sakkunniga råd och utlåtanden rörande handel, industri, sjöfart, tullväsende, kommunikationer samt öfverhufvud taget sådana spörsmål, som röra näringarnas utveckling;
- 2:o att med uppmärksamhet följa såväl den stora som jämväl den lilla industriens, handelns och sjöfartens ställning och behof samt föreslå särskilda åtgärder för dessa näringars främjande;
- 3:o att, i den mån sådant kan ske, samla och bearbeta statistiska och andra uppgifter rörande handel, industri, handverk, sjöfart och kommunikationer inom provinsen;
- 4:o att efter begäran lämna vederbörande myndigheter och föreningens medlemmar sin bemedling vid biläggande af tvister rörande affärsaftal, leveranser m. m., samt
- 5:o att årligen från trycket utgifva samlad redogörelse för föreningens verksamhet under det gångna året.

Såsom här ofvan påpekats, har kommittén vid affattandet af denna § gått något längre än redan befintliga kammarreglementen omfatta. Så t. ex. möter genast den olikheten, att den skånska kammaren afses skola »tillhandagå med upplysningar och afgifva sakkunniga råd» icke blott åt myndigheter utan äfven åt

kommuner, föreningar samt i vissa fall enskilda personer. Detta är gifvetvis en beaktansvärd omständighet, som kan leda därtill, att kammarens sakkunskap kommer till mera allmänt begagnande, än om kammaren enbart vore en byråkratisk inrättning af mer eller mindre officiell anläggning.

Det bör naturligtvis tillkomma kammaren att afgöra, i huru pass stor utsträckning det må tillstädjas enskilda personer att begagna sig af kammarens hjälp. Härvidlag kan man ju tänka sig, att mången gång allmännyttiga förslag rörande ekonomisk verksamhet eller ekonomisk politik väckas af enskilda personer utan att af dem kunna med fördel vidare beredas. Det må då vara förmånligt att kunna hänskjuta dylika spørsmål till kammarens speciella handläggning och initiativ.

Den statistiska verksamheten hos en kammare har gifvetvis sin stora betydelse, alldenstund den sålunda offentliggjorda statistiken kan komma ansenligt tidigare till den intresserade allmänhetens kännedom än den officiella genom kommerskollegium eller andra myndigheter utgifna. Det är tydligt, att ett snabbare offentliggörande af så viktiga upplysningar som de, hvilka röra ett visst områdes export- eller importförhållanden, mången gång skola kunna bidraga till gynnsamma affärstransaktioner. Få däremot vederbörande köpmän eller fabrikanter för sent erfara viktiga redogörelser för omsättningen af varuartiklar, kan den rätta tiden för begagnandet af situationen vara försuttet, och den för sent offentliggjorda statistiken har då ej gjort annan nytta än att fästa uppmärksamheten på, huru det hade kunnat gestalta sig, om vederbörande blott haft kännedom om, hvad som varit.

Rörande medlemskapet i den allmänna föreningen nämner stadgeförslagets § 2: »Till medlemmar af föreningen må antagas enskilda personer, bolag och ekonomiska föreningar, hvilka inom Skåne idka handel, industri, handverk, sjöfart eller annan affärsverksamhet, äfvensom sådana personer, hvilka genom sin ställning och verksamhet kunna främja föreningens syften . . . .

Köpmans-, industri-, handverks-, sjöfarts- och tekniska föreningar må äfvenledes blifva medlemmar af föreningen».

Härvidlag lär icke något annat vara anmärkningsvärdt än just det sist anförda momentet rörande vissa föreningars anslut-

ning. Denna bestämmelse, som omfattar föreningarnas *kollektiva* delaktighet torde hafva sin stora betydelse för kammarens verksamhet, ity att genom detta ledamotskap kan vinnas en högst anseelig spridning af intresset för kammaren, på samma gång densamma mera direkt kan sättas i tillfälle att ernå förmånen af dessa föreningars ideella såväl som fackliga intresse.

Kommitténs förslag till medlemsavgifter för bestridande af de med kammarens verksamhet förenade utgifterna återfinnes i § 3.

Kommittén har härvidlag byggt på en graderad afgiftskala, grundad på inkomstbevillningen. Huruvida den föreslagna skalan är den lämpligaste, är f. n. rätt svårt att bedöma. Emellertid har redan en aktningsvärd teckningssumma erhållits, om än mycket ännu återstår, innan kommittén anser tidpunkten vara inne för konstituerande af den skånska kammaren.

Beträffande själfva kammarens organisation, lånas från kommittéförslagets § 4 följande sammandrag.

Kammaren skulle bestå af 36 ledamöter jämte 18 suppleanter, utgångna genom direkta val vid ordinarie årsmöte med föreningens medlemmar.

Kammarens ledamöter väljas för tre år, suppleanterna däremot för ett år.

Vid val af kammarens ledamöter bör hänsyn tagas därtill, att handel och industri må representeras af hvardera 12 ledamöter och 6 suppleanter, samt att handverk och sjöfart må erhålla hvardera 6 ledamöter och 3 suppleanter i kammaren.

Vidare bör den särdeles viktiga omständigheten beaktas, att provinsens olika orter blifva vederbörligen representerade.

För den dagliga expeditionen inrättas en byrå under närmaste tillsyn och ledning af ett af kammaren utsedt arbetsutskott, bestående af 5 ledamöter och 2 suppleanter.

Den egentliga »byråchefen» blir kammarens sekreterare, som till hjälp erhåller behöfliga biträden.

Kammaren skulle sammanträda till ordinarie sammankomst en gång i månaden under månaderna oktober—maj samt till extra möte, då omständigheterna sådant påkalla.

Föreningens och gifvetvis också kammarens säte skulle vara Malmö, men har kommittén ansett det vara välbetänkt till

vinnande af ökad intresse för kammarens verksamhet, att föreningsmötena förläggas till olika platser inom provinsen.

* * *

Med ofvanstående är i korthet redogjort för det väsentligaste i kommitténs förslag till stadgar, och något särskildt anmärkningsvärdt är ej att tillägga härutöver, men det kan hafva sitt speciella intresse att här äfven redogöra för den rätt ansenliga verksamhet, som Stockholms handelskammare utöfvat under den korta tid densamma ägt bestånd.

Den första fråga, hvaröfver Stockholms handelskammare fick tillfälle att yttra sig, var just den tidigare omnämnda remissen angående inrättandet i riket af handels- och industrikammare. Det gällde här spörsmålet om »lagstadgade» eller »frivilliga» kammare, och Stockholms handelskammare ställde sig obetingadt på den ståndpunkten, att förhållandena i förevarande afseende i vårt land ännu icke nått en sådan utveckling, att en *lagstiftning* beträffande inrättandet af handels- och industrikammare lämpligen *ännu* borde ifrågakomma.

Af öfriga större ärenden, som Stockholmskammaren sysslat med, nämnes därjämte med ledning af kammarens årsberättelser följande uttalanden:

- om lagstiftningsåtgärder mot terminsaffärer,
- om anställande af offentliga revisorer,
- om skandinaviska civillagkommissionens förslag till lag om köp och byte af lös egendom,
- om förslaget att bereda handelskunniga män säte och stämma i rådstufvurätt vid handläggning af handelstvister mellan köpmän.

- om konnossementsklausulernas begränsning genom lag,
- om fördjupande af farleden förbi Oskar-Fredriksborg in till Stockholm,

- om åtgärder till införande af frilagersinstitutionen,
- om beredande af fraktnedsättning för handelsresandes prof-kollektioner,
- om sänkning af gällande paketportosatser,

om Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående stämpelbeläggning af växlar m. m.,

om bättre ordnande af förbindelsen mellan Stockholm och kontinenten via Gjedserrouten,

om ändring i tryckfrihetsförordningen, i ändamål att skattskyldiges taxerade inkomster icke må offentliggöras,

om åtgärder för att exporten till Finland och Ryssland icke måtte under pågående krig lida mera intrång, än nödvändigt vore på grund af gällande neutralitetsförpliktelser,

om åtgärder emot den s. k. efterkrafshandeln,

om förslags upprättande å lämpliga sakkunnige att deltaga i behandling af konkursbon inom olika branscher,

om inrättandet inom Stockholms köpmannaförening af en afdelning för afveckling af gäldbundna bon,

om revision af godstaxan vid statens järnvägar samt slutligen

om förbättrade anordningar vid inlastning af gods, som skall försändas i uppvärmd järnvägsvagn.

Dessutom har Stockholms handelskammares biträde i väsentlig grad tagits i anspråk af den inom finansdepartementet arbetande tullkommissionen vid handläggning af frågor rörande ett eventuellt handelsfördrag mellan Sverige och Tyskland.

Den här af gifna sammanfattningen af ärenden, som behandlats inom Stockholms handelskammare under dessa första två år, kan ju möjligen vid första ögonkastet och särskildt af stränga kritiker synas ringa i förhållande till alla de på dagordningen stående stora frågorna å handels, industriens och sjöfartens område, men i själfva verket representerar likväl den relaterade verksamheten ett mycket betydande arbete, och för den, som ändå icke är belåten med detsamma, må den omständigheten beaktas, att det icke faller sig så lätt för en ny institution att genast komma in i verksamheten, som ju därjämte till viss grad är beroende af det förtroende och understöd, som lämnas af myndigheter och enskilda.

Emellertid har Stockholms handelskammares verksamhet äfven tagits i anspråk för den omständliga statistik, som under de gångna 2 åren utarbetats. Denna har omfattat följande:

Stockholms utrikes handel, såväl införsel som utförsel,

upphörd af tullmedel samt fyr- och båkmedel i Stockholm,
handelsstatistik,
bevillningsstatistik,
sjöfartsstatistik,
varuomsättningen med järnväg mellan Stockholm och inrikes
orter samt utlandet,
godstrafiken å statens bangårdar i Stockholm,
öfversikt af bankernas i Stockholm ställning vid årssluten,
sparbanksrörelsen,
öfversikt af försäkringsanstaltens i Stockholm verksam-
het samt
kursnoteringar för viktigare värdepapper på Stockholms börs.

* * *

Såsom ett slutord må här bringås i åtanke, att handels-,
industriens och sjöfartens intressen i landet först då kunna
på ett rationellt sätt tillvaratagas, när ett statsdepartement om-
fattande dessa näringar och hvad med dem står i samband, blifver
inrättadt. Att detta någon gång skall realiseras, lär väl vara
säkert, men det kan ju taga lång tid, innan omständigheterna
foga det så, att riksdagen vill lyssna till förslaget. Under tiden
böra emellertid dessa näringars män icke underlåta, att koncen-
trera sin verksamhet i det allmännas tjänst just på sådana åtgär-
der, som kunna vara ägnade att dels påskynda tillkomsten af
det nämnda departementet, dels ock sedermera, efter dettas till-
komst, utgöra grundvalen för handels- och industridepartementets
intima samarbete med näringarnas målsmän i landets olika delar.
Hvilket är då mera ägnadt att bidraga till förverkligandet af
det anförda önskemålet än just den nya institutionen »handels-
och industrikammare»? Det ligger i sakens natur, att så skall
vara fallet, ty det har just varit saknaden af lokala organ för
dessa näringar, som framför allt annat får angifvas såsom orsak
därtill, att önskan om ett handels- och industridepartement
hittills varit såsom »en ropandes röst uti öknen». Bristen på
förståelse om dessa näringars kraf har väl också bidragit till,
att man åtskilliga gånger afvisat motioner i riksdagen, gående
nt på inrättande af nämnda departement. Men, huru olika har

det icke ställt sig för jordbruksnäringen? Denna har tillgodosetts med både den officiösa »landbruksriksdagen» och den officiella landbruksstyrelsen för att till slut krönas med det egna jordbruksdepartementet. Men så hafva också sedan flera årtionden de i länen arbetande hushållningssällskapen såsom speciella organ för jordbruk och hvad därmed står i samband grundlagt intresset för denna modernäring.

Att landets handels- och industrikammare behöfva ett centralorgan för att kunna på ett systematiskt sätt arbeta efter ett gemensamt program, faller af sig själf, och har kommerskollegium också i ofvan anförda utlåtande berört denna sak. Det torde väl icke töfva länge, förrän det skulle kunna sättas i fråga, att de redan befintliga och snart efterföljande nya kamrarna kunde finna det fördelaktigt att anordna ett litet »centralråd» genom sammankomst af ombud från kamrarna, därvid gemensamma frågor kunde komma under öfverläggning. Med det redan existerande centrala ämbetsverket för handel, industri och sjöfart, nämligen kommerskollegium, få väl dessa näringars målsmän icke numera räkna alltför mycket, ty dels har kollegiet redan full sysselsättning med alla de administrativa göromål, som åligga detsamma, dels har ju frågan om verkets ombildning stått på dagordningen i öfver 100 år utan att hafva ryckt närmare en gynnsam lösning.

Tidpunkten är nu inne för handelns och industriens män att arbeta fram intresset för sina näringar såväl hos regering som hos riksdag. Med förenade krafter och med tillhjälp af lokala organ under form af handels- och industrikammare lär det blott vara en tidsfråga, när de kommersiella och industriella yrkena i landet skola kunna med mera framgång, än som nu är fallet, arbeta för landets ekonomiska uppblomstring.

Negrerna i Förenta staterna.

Af

Samuel M. Hill, L. H. D. (Wahoo, Nebr., U. S. A.)

Slafhandlarna förde negrerna till Förenta staterna. Kolonisterna i norr voro arbetare från England, Holland, Sverige och Tyskland. Södern koloniserades af Englands adelsklass. På grund häraf kom negern som slaf ganska väl till pass i södern, medan slafveriet aldrig fick riktigt fotfäste i nordn.

Då Gustaf Adolf uppgjorde planen till kolonien Nya Sverige, fastställde han det villkor, att ingen slaf där skulle finnas. Denna koloni grundades 1638 och utgjorde således det första fria område på Amerikas jord. Puritanerna i Massachusets förbjödo slafveriet 1641 och de tyske kväkarne i Pennsylvanien 1688. Kväkaren Benjamin Franklin stiftade den första befrielseföreningen 1775, och dylika bildades sedan öfver hela nordn. Några funnos äfven i sydstaterna.

Då Acrelius skref sin historia (1759), brukades både slafvar och hvita arbetare i Pennsylvanien. En neger kostade från 30 till 40 pund sterling (1,500 till 2,000 svenskt kopparmynt). En hvit arbetare kostade 350 kopparmynt för år. Negrerna behandlades bättre i Pennsylvanien än någon annorstädes i Amerika, säger Acrelius. Mot slutet af 1700-talet höll slafveriet på att upphöra liksom af sig själf. Södern hade så många slafvar, att det ej kunde finna sysselsättning för dem. Och när en neger ej kunde tjäna nog att göra skäl för sig, blef han släppt fri. Då fick han

reda sig själf bäst han kunde. Men så uppfann Ely Whitney bomullsrensaren (cotton gin) 1794, och därigenom fick bomullsodlingen en så oerhörd utbredning, att negern blef en ifrigt eftersökt vara. Från att i början anses som ett nödvändigt ondt kom slafveriet allt mer och mer att blifva själfva grundvalen för hela samhällsordningen i de södra staterna.

Då kriget utbröt, utgjordes söderns slafhållande aristokrati af omkring 2,000 familjer, hvilka ägde från 100 till 1,500 och 2,000 slafvar hvar och en. Dessa familjer underhöllos af slafvarnas arbete på de stora godsens. De stodo på samhällets höjder både i bildning, kunskap, umgängeslif och politisk makt. Hela antalet slafvar värderades 1860 till 2,000 millioner dollars.

Men det billiga slafarbetet var ett stort hinder för nordens fria arbetare att kunna förbättra sin ställning. Mina två farbröder kommo hit 1855, och då fick en arbetare i nordens 15 och 20 cents om dagen och maten. Slafverifrågan var alltså i grunden en ekonomisk fråga. Det var för att begagna ett nutida uttryck en underklassens kamp mot öfverklassen. Slafaristokratien behärskade till stor del kongressen. Dess plan var att utbreda slafveriet i så många nya territorier och stater som möjligt. Annekteringen af Texas och det därpå följande mexikanska kriget skedde för att främja slafveriet. Nordens intressen fordrade slafveriets begränsning eller om möjligt dess afskaffande. Negern blef alltså tvistefröet. Här fanns ingen medelväg, endera måste vika. Lincoln benämnde frågan »the irrepressible conflict».

Negrerna själfva lifvades alltid af frihetsidéer. Till en början var det deras lifsinstinkt från Afrikas vildmarker, sedan var det de hvite arbetarnes frihet och de frie negrerna i nordstaterna, som gaf dem anledning att hoppas på slutlig befrielse från träldomsoket. Före 1750 gjordes flera sporadiska försök, »de förskräcklige moronerna», »de danske negrerna», och Cato af Stono in jagade skräck och fasa i hvarje slafägares hjärta. Och denna skräck sträckte sig till Amerikas alla länder. Mot slutet af sjuttonhundratalet började högre begrepp om människans värde göra sig gällande. Negrerna togo ifrigt del i revolutionskriget mot England i hopp att äfven de skulle få del i friheten. Då de sågo sig besvikna häruti, började de lägga planer till ett frihetskrig på

egen hand. Negerrevolutionen i Häiti var dem härvid ett ypperligt föredöme. Sålunda höjdes upprorsfanan i Virginien 1800 af Gabriel, i Caröolina 1822 af Vesay och åter i Virginien 1831 af Nat Turner. Vid denna räsning dödades 70 hvita. Men sedan gjordes inga försök af negrerna själfva. Slafpiskan hade öfvertygat dem om det lönlösa i alla frihetssträfvanden.

Negerslafvarna voro beröfvade så godt som alla mänskliga rättigheter. De köptes och såldes, piskades och ej sällan dödades. De kunde icke gifva sig, icke äga egendom eller ingå något slags kontrakt. De tillätos ej att skaffa sig någon kunskap. Många utaf slafägarne läto dem aldrig höra något om kristendomen, ty då kunde de som kristna möjligen göra anspråk på frihet. De voro ej vittnesgilla inför domstol och hade ingen som helst befallanderätt öfver sina barn. Föräldrarna tillätos väl att bo tillsammans som man och hustru, men ägaren kunde när som helst sälja dem åt hvar sitt håll och barnen åt annat håll. Slafvarne fingo naturligtvis arbeta oupphörligt, slafvinnorna likaså. Dessutom voro dessa ofta ägarens frillor. Stundom utgallrades de starkaste till afvelsdjur, och slafafvel bedrefs systematiskt som vanlig kreatursafvel. Under slafkriget användes negrer af nordens generaler som soldater, men hade alltid hvita officerare. Detta väckte en sådan förbittring bland slafägarne, att, om sådana officerare togos till fånga, dödades de utan barmhertighet stundom till och med under tortyr.

Kriget gaf alla slafvar först friheten och sedan full medborgarrätt. För detta voro de naturligtvis ej mogna. Äfventyrare af alla slag rusade från nordens ner till södern för att »göra i politik». De kallades kappsäcksmän (carpet baggers), ty de hade blott en kappsäck med sig. Många gjorde sig rika genom att ockra på befolkningens elände och okunnighet. Negrerna voro dock ej uteslutande hänvisade till dylika kappsäcksmän som ledare. I nordstaterna hade många bland de fria negrerna skaffat sig mer eller mindre kunskap. Särskildt framstår mulatten Fredrick Douglas som en klarsynt och varsam hjälpare. Oaktadt många missgrepp utförde sålunda negerregimen i södern dock ett viktigt grundläggningsarbete för den nya samhällsordningen. Allmänna folkskolor upprättades; staternas enorma krigsskuld afskrefs. Jury-

systemet infördes; lifsstraffen förminskades från tjugo till två förbrytelser; de stora ländomänerna styckades; utom folkskolor inrättades äfven högre läroverk särskildt för negrer.

Negrernas politiska frihet uppehölls dock alltjämt af nordens bajonetter. Ända till dess president Hays hemkallade återstoden af ockupationshären, kunde negrerna rösta. Och de röstade alltid för det rådande partiets kandidater. Men sedan blef det en ny sakernas ordning. »Gevärsvalen» infördes, det vill säga, om någon neger på valdagen närmade sig valurnan, så smällde ett skott i någon buske eller bakom någon husvägg, och negern stupade eller flydde sårad sin väg. Landets grundlag hade visserligen fått ett tillägg, att ingen skulle beröfvas sina borgerliga rättigheter på grund af föregående slafstillstånd. Men detta blef en död bokstaf. På så sätt uteslötos negrerna från den politiska makten. De senare åren hafva de hvite antagit konstitutioner i flera stater, hvarigenom negrerna på lagligt sätt beröfvas sin rösträtt.

Det viktigaste steget för att befordra negrernas frigörelse var tydligen deras *upplysning*. Före kriget hade det äfven i nordstaterna varit kient beställt härmed. Visserligen voro de i nordstaterna boende negrerna fria, men de hade dock ej samma rättigheter som de hvite. I nästan alla stater voro de beröfvade rösträtt. I Ohio fingo de icke bosätta sig, om de ej hade vederbörligt betyg, att de voro fria, och de måste gifva borgen för sig, att de ej skulle komma fattigvården till last. De kunde icke vittna i ett mål emot en hvit, ej heller sitta i nämnden som jurymän. Deras barn fingo ej bevista folkskolorna, och i de flesta norra staterna förbjödos de att hafva egna skolor. Om fria negrer inflyttade till slafstaterna, tvingades de vanligen genom s. k. lösdrifvarelagar att gifva sig i slafveri eller lämna staten.

I nordstaterna var till en början icke något formligt förbud mot negerskolor, men folkopinionen förbjöd dem. En miss Crandall i Canterbury, Mass., intog 1830 en negerflicka i sin flickpension, och i följd däraf togos alla de andra flickorna ut ur skolan. Då fann hon sig föranlåten att fortsätta med en pension för blott negerflickor. Men legislaturen antog en lag 1833, att inga sådana skulle få finnas. Hon arresterades, pensionen upplöstes. Väl värdjade hon till högsta domstolen, men denna har

ej ännu fällt något utslag. På andra ställen anfölls negerskolor af pöbelhopar, hus och möbler sönderlogos, lärare och elever bortdrefvos. Likväl kunde de ej utrotas. Pennsylvanien och New Jersey voro till stor del befolkade af icke-engelsmän, och där var oviljan mot negerskolor ej så stor. Puritanerna i Massachusetts voro likaledes mera vänligt stämda. Negerskolorna voro privat-inrättningar. De hafva nu ingått i staternas undervisningssystem eller ock upphört. Blott tre äro kvar; Institute for Colory Youth i Philadelphia, Lincoln University i Chester county och Avery Institute i Allegheny, alla i Pennsylvanien.

Före kriget funnos inga folkskolor i södern, tvärtom var det stadgad 500 dollars böter att undervisa någon neger vare sig slaf eller fri. Likaväl höllos smygskolor af filantroper och missionärer från nordn. Många utaf dem ej blott sattes i fängelse utan fingo äfven slita spö. Likväl kunde smygskolorna ej undertryckas helt och hållet. Efter kriget skyndade man sig både enskildt och offentligt att skapa ett utbildadt skolväsen. Centralregeringen i Washington organiserade The Freed Mens' Bureau och satte gen. O. O. Howard till dess ledare. Mellan åren 1865 och 1870 upprättade han 4,239 negerskolor med 9,307 lärare och 247,333 barn. När dessa skolor upprättades, höllos raserna från början skilda åt. År 1900 hade negerskolorna 25,615 lärare och 1,460,084 barn. Hela antalet negerbarn beräknades då till 2,816,340, hvaraf alltså hälften var i folkskolan. För negerskolorna anslås den årliga utgiften till 6,575,000 dollars. Sedan 1870 beräknas omkostnaden för folkskolorna hafva gått till 514,922,268 dollars och för de högre läroverken till 100,000,000 dollars.

Nu har södern 169 högre läroverk för negrer. De förnämsta af dessa äro: Howard University i Washington, Atlanta University i Atlanta, Fisk University i Nashville, Wiley University i Marshall, Texas, samt de stora tekniska och slöjdskolorna Hampton Institute i Virginia och Tuskegee Institute i Alabama.

Vid dessa 169 läroverk inbetalte de studerande i skolafgift 141,262 dollars, stater och kommuner bidrogo med 271,839 dollars, och 540,097 dollars erhöles från fonder och genom donationer. De studerandes antal vid 73 skolor var under samma tid (1897) 16,922.

För de andra saknar jag uppgift. I norden hafva dessutom negrerna tillträde till de hvites läroverk. Något tusental bevistar äfven dessa.

Äfven för negrernas tekniska undervisning har man sört. General S. C. Armstrong grundade 1868 den första och i många år den enda tekniska skolan för negrer. Den förlades till Hampton, Va., en plats för oss svenskar väl bekant genom Monitors kamp med Merrimac. Den började med två lärare och femton elever. Nu har den öfver 1,000 studerande och mellan 80 och 90 lärare och ej mindre än 55 byggnader. Dess egendom värderas till 500,000 dollars. Från denna anstalt härleder sig Tuskegee Normal and Industrial Institute, hvilket grundades och fortfarande ledes af negrerna själfva. Dess president är den äfven i Sverige kände Booker T. Washington ¹⁾).

* * *

Något öfver hälften af den nuvarande negerbefolkningen sysselsätter sig med jordbruk. Den odlar hufvudsakligen bomull, sockerör och ris. En tredjedel arbetar som kockar, upppassare och i annat husarbete. I de norra staterna är detta negrernas egentliga sysselsättning. De arbeta mestadels på hotell och järnvägståg. Många äro barberare och skoputsare. Nära en fjärdedel af landbrukarne ägde sin egen jord, och tio procent af städernas negrer ägde sina egna hem. (1900)

¹⁾ Som illustration till det ofvan i få drag tecknade upplysningsarbetet må införas några drag ur denne märklige mans lif, delvis från själfbiografi (»Ut ur slafveriet»).

Booker Taliaferro Washington var född som slaf omkring 1858, han vet ej med visshet när. Han kan icke minnas sina föräldrar. Efter kriget måste han söka reda sig själf, arbetade först vid ett saltsjuderi, sedan i en kolgrufva. Han besökte en aftonskola för att lära sig läsa. Han kom till Hampton 1872 och studerade där tre år. Sedan var han ute som lärare i negerskolor två år, fortsatte så sina studier i Wayland seminarium i Washington, till dess han 1879 blef anställd som lärare vid Hampton.

General Howard sände honom 1882 till Tuskegee för att där upprätta en liknande slöjdskola för negrer. Han började med 30 elever i en förfallen kyrka och med ett skjul som verkstad. Men snart köpte han ett gammalt slafgods (plantation) och grundlade där den nuvarande anstalten. Den hade 1892 112 lärare, 1,384 elever och en årsinkomst af 341,000 dollars.

Han är en ypperlig talare, blef särskildt uppmärksammas genom sitt tal vid bomullsutställningens öppnande i Atlanta 1895. Han har utgifvit flera böcker och broschyrer. De förnämsta äro: *The Future of the American Negre* (1899), *Up from Slavery* (1901), *Character-Building* (1902).

Negerbefolkningen skördade på egen och arrenderad jord (1900) fyra millioner balar bomull, 3,170,880 hektoliter sötpotatis, 39,916,800 kilo tobak, 35,232,000 hektoliter majs. Deras hemman utgöras i medeltal af 20,64 hektar land, och dess medelvärde är 669 dollars stycket.

På landet bor ungefär hälften af negerbefolkningen i stugor med blott ett rum. En tredjedel bor i hus med två rum och de öfriga i hus med flera rum. Under slaftiden hade slafhyddan aldrig mer än ett rum.

Okunnighetsprocenten måste med nödvändighet vara stor. De, som vid tio års ålder hvarken kunde läsa eller skriva, voro som följer:

1870	80 %
1880	70 „
1890	57 „
1900	45 „

Hundratals tidningar utgifvas af negrerna själfva, och de hafva ganska framstående litterära män, som utgifvit en mängd skrifter. Naturligtvis läsas också de hvitas tidskrifter och öfriga litterära alster.

Det enda tillfälle, negrerna haft att uppöfva sin organisationsförmåga, har varit i den kyrkliga verksamheten. De, som fraktades hit, förde med sig en rå och ytterligt vidskeplig obidyrkan. Fransmännen kallade den Vodo efter den af dem afskydde kättaren Petrus Valdus. Häraf har man här fått namnet Hoodoo. Men småningom föll denna vidskepelse i glömska, och deras virriga religionsbegrepp blef nu uppblandadt med en mängd bibliska bilder. Särskildt tilltalades de af berättelsen om, huru Moses ledde Israels barn utur Egypten till frihetens förlofvade land. Deras föreställningar om Gud och Kristus kunde visserligen ej vara annat än primitiva. Men de voro icke mycket krassare än bland många utaf söderns hvita befolkning.

Till en början voro negrerna medlemmar i de hvitas församlingar. Men så ville dessa ej hafva dem med sig, och då organiserades egna negerförsamlingar. Före kriget måste de naturligtvis helt och hållet stå under slafägares kontroll, men nu

stå flera fullt oberoende utaf de hvita. Statistiken för 1903 visar följande siffror:

Metodister (flera olika slag)	1,810,017
Baptister	1,625,330
Presbyterianer	60,341
Katoliker	14,517
Kongregationalister	12,155
Episkopaler	4,700
Lutheraner	305
Alla församlingsmedlemmar	3,527,365
Icke församlingsmedlemmar	5,313,424
Hela negerbefolkningen	8,840,789

Totalsumman är från 1900 och torde nu öfverstiga nio millioner med åtskilliga hundra tusen. Hela negerbefolkningen från första början visar följande siffror:

Årtal	Antal	Slafvar	Fria
1620	20	20	
1710	50,000	förmodligen alla	
1730	75,000	”	
1790	757,208	605,742	59,466
1800	1,002,037	993,602	108,435
1810	1,377,808	1,191,365	186,446
1820	1,771,656	1,538,022	233,634
1830	2,328,642	2,009,043	319,599
1840	2,873,648	2,487,355	386,293
1850	3,638,808	3,204,313	434,495
1860	4,441,830	3,993,760	448,070
1870	4,880,009	alla fria	
1880	6,580,793		
1890	7,488,789		
1900	8,840,789		

Såsom häraf synes, har tillväxten varit högst betydande, i all synnerhet om man betänker, att den sedan 1810 uteslutande beror på naturlig folkökning. Detta är en af negerproblemets

svåraste sidor uti Förenta staterna. Negrerna föröka sig snabbare än de hvite. Visserligen är tillväxten för de senare större än för de förre — under tiden 1890—1900 18 % för negrerna, 21,2 för de hvite. Men tillväxten af den hvita befolkningen förskref sig till ej ringa del från den stora inflyttningen, under nämnda tio år uppgående till ej mindre än 3,8 mill. individer. Afräknas dessa, och jämför man sålunda de båda rasernas naturliga folkökning, så finner man, att denna är vida mindre bland den hvita befolkningen än uti den svarta. Detta är framtidens stora fara och det, som gör negerfrågan till Unionens i dubbel mening svarta fråga. Och underligt vore annat. Ty historien har långt minne och fädernas missgärningar gå igen i tredje och fjärde led och långt därutöfver.

Till ofvanstående från litteraturen och offentliga handlingar hämtade vill jag foga, hvad jag genom personlig iakttagelse förnummit eller utfrågat af personer, som en längre tid vistats i södern.

Under skolåldern synas negerbarnen hafva lika lätt att lära som de hvita. I allmänhet äro de mera känslofulla, lifliga och glada. Här i nordens är ej rashatet så tydligt framträdande, ty här finnas så få negrer. Likväl är okunnighetsprocenten större bland nordens negrer än bland söderns. Rashatet är minst hos de nyligen från Europas fastland ankomna. Jag har till och med sett, att svenska flickor någon gång gift sig med negrer. Men jag har aldrig hört, att någon svensk gift sig med en negerkvinna. Arbetareföreningar, frimurareloger mottaga inga negrer. De ha dock dylika föreningar bland sig själfva i vissa städer. Där flera negrer bo tillsammans, bilda de vanligen egen församling. I Omaha äga de en riktigt vacker kyrka. Jag bevistade där gudstjänsten en kväll och fann negrerna lika snyggt klädda som folket i våra egna kyrkor i städerna. Predikan var väl mycket blomsterströdd för min smak. Den var värtalig, innehållet var godt och fullt renlärigt enligt metodismens teologi.

I våra publika skolor och vid de högre läroverken tillåtes vanligen ingen rasskillnad. En negerflicka tjänstgjorde som vikarierande lärarinna i Omaha. Ett par familjer protesterade mot, att deras barn skulle stå under en negers kommando. Men

de finga det beskedet, att, så länge hon behöfdes och kunde sköta sin plats, fick hon behålla den. I Cambridge, Mass., är en miss Baldwin principal (föreståndarinna) för Agasizskolan med en hel lärarekår under sig. Hon är neger, och de andra lärarne äro hvita.

I de södra staterna synes rashatet däremot tilltaga. Äfven svenskar, som bosätta sig där, gripas snart däraf. De säga, att negern blir allt för påflugan och oförskämd, om man försöker att behandla honom som en jämlike. Negrerna äro lata, tjufaktiga och obotliga slösare. Då de varit ute i bomullsplockningen och tjänat bra med pengar, bege de sig strax till någon stad och lefva flott, tills allt är förstördt.

Det har blifvit allmänt de senare åren, att negrer brännas på bål af en pöbelhop. Detta skall vara för att skydda de hvitas kvinnor mot öfvervåld af negrer. En negerpräst förklarade för mig, huru härmed förhåller sig. Söderns hvita element håller sig ofta med negerfrillor, särskildt de, som äro något förmögna. Och dessa kvinnor själfva stå naturligtvis äfven på en låg moralisk ståndpunkt. Deras afkomma, särskildt den manliga, har den svarta rasens starkt utpräglade sinnlighet, parad med den hvita slaf-ägare-rasens härskarinstinkt. De bilda ett släkte nästan uteslutande af brottslingar. En annan orsak, sade han, var de hvitas ovilja mot, att negrer höja sig till ekonomiskt oberoende. Om en neger visar sig sparsam, köper sig ett stycke land och artar sig att blifva en ledare bland de sina, så kanske han anklagas af någon hvit kvinna för våldtäktsförsök. En pöbelhop samlas, den sålunda anklagade bindes vid en påle och brännes. Sålunda sätter man skräck i de öfriga, och det finns en framåtsträfvande neger mindre. Denna hans utsago påminner ju mycket om Spartas heloter och om svartingsjakterna i Australien.

Den först omtalade »brottslingsklassen» gör sig dock ofta verkligen skyldig till dylika öfverfall. Och bland söderns hvite är det en oskrifven lag, att en sådan måste dö, hvarvid de anse bålet som den mest afskräckande dödsformen.

Men under det att den hvita kvinnan skyddas för öfvervåld, har den svarta däremot alls icke något skydd. Negrernas sedlighetskänsla blef under slaftiden mycket lägre, än den var i deras urtillstånd. Och det går ej så lätt att höja sig. Därför är det

icke någon vidare skam för en negerkvinna att som frilla tillhöra en hvit. Han underhåller henne och hennes barn, och det hela är blott föremål för skämt. Ja, negerkvinnorna till och med sätta en ära i att hafva barn, som äro mulatter. Men samhället kan på inga villkor tillåta dem att blifva lagligen vigda. Då drivas de bort eller dödas. På grund häraf ökas också antalet blandningsnegrer eller mulatter. De föras till denna klass, äfven om de äro ända till sextiofjärde graden aflägsna från sina svarta förfäder. Det hvita på ögat och nagelroten förråder dem, annars kunna de vara fullkomligt hvita. Och denna blandras såges utgöra ungefär en tredjedel af negerbefolkningen.

Negrernas själfstyrelseförmåga har som bekant pröfvats blott å Haiti och i Liberia. Resultatet har icke varit särdeles gynnsamt. Central- och Sydamerikas revolutioner lära till stor del förorsakas af de färgades, negrernas och urinnevånarnes anspråk på del i styrelsen. Ingen af våra negrers ledande män tänka på någon nationell själfständighet för dem. Dock spårar man uttryck, som kunna vara aningar om något dylikt för en aflägsen framtid. Bland de mera radikale och obetänksamme hör man dock dylikt allaredan.

Då jag anträdde min resa till fäderneslandet (1901), fick jag ett bref från en framstående skolman bland negrerna i södern med förfrågan, på hvad villkor han kunde blifva medborgare i något annat land, såsom Sverige eller Tyskland. »Såsom Förenta staternas medborgare», sade han, »kunna vi aldrig få vår rätt. Vore jag ett annat lands medborgare, kunde jag möjligen skyddas af det landets konsuler». Jag hänvisade honom till de danska öarne i Västindien, där nästan alla äro negrer.

Den nuvarande utvecklingen i söderns stater synes peka hän mot fastställandet af tre eller fyra kaster. Man talar allaredan om hvita, rödnackar, gulgarfvade och svarta. Med hvita menas den gamla slafaristokratiens afkomlingar, hvilka hellre svälta än utföra något grofarbete. Rödnackarne äro de fattige hvita, hvilkas förfäder icke ägde slafvar, och som förtjäna sitt uppehälle med arbete. De gulgarfvade (tan) äro alla halfhvita eller med något drag af negerblod i sina ådror. De svarta äro naturligtvis half- och helblodsnegrer. Här växer klasskillnaden i stället för att aftaga.

Litteratur.

En nordisk tullförbindelse. Tre utredningar af professor *Bredo Morgenstierne*, overretssagfører *Just-Lund* och direktör *Sven Palme*. Utgifna af Nordisk förening för ekonomiskt samarbete. Sthlm 1904.

De ekonomiska intressena spela i vår tid mera än i någon föregående en afgörande roll i staternas politik. Stormakterna äro stadda i ett expansionsbehof — folkmängd och industri behöfva större andrum — som drifver dem fram i grundande af kolonier och intressesferer. Som bekant framkallas också de moderna krigen mera medvetet än forna dagars af ekonomiska konflikter. Men de ekonomiska krigen behöfva icke vara blodiga för att verka ödeläggande. De taga också gestalten af tullkrig, i hvilka den lille, den ekonomiskt svage får sitta emellan på grund af den mindre hänsyn, man behöfver taga till den, hvars repressalier icke mycket betyda.

Det är tanken på den fara, de små folken löpa till följd af sin underlägsenhet vid denna kamp om världsmarknaden, som ledt till bildande af »Nordisk förening för ekonomisk samverkan».

Det är som man vet icke en idé sedan igår, den som gifver riktning åt föreningens sträfvan. Tanken om det nödiga och nyttiga i en ekonomisk sammanslutning af ena eller andra slaget mellan oss tre småfolk här uppe åtnjöt en stark sympati hos deltagarne i de skandinaviska nationalekonomiska mötena från 1863 till 1888. Men det året betecknar på en gång kulmen af utvecklingen och stagnationens begynnelse. Endast enstaka förkämpar låta då och då höra sin röst. 1897 uppsäges mellanrikslagen, en hård stöt åt teorien, gifven af praktiken. Nu i de sista tiderna har den nordiska sammanslutningstanken på det ekonomiska området vaknat upp till nytt lif. Det är lönt att kasta en blick på namnen under den förra året utfärdade inbjudan till inträde i den ofvannämnda föreningen. Man finner då att idéen vunnit anklang bland före-

gångsmän för vidt skilda politiska riktningar och bland praktiska finansmän liksom bland nationalekonomerna af facket.

Hvad föreningen vill, därom gifves upplysning först och främst i den nämnda inbjudan. Den tager icke ståndpunkt i den aldrig upphörande striden om handelspolitiskt system, utan vill begränsa sig till att arbeta för en allsidig utredning af sammanslutningens möjlighet och betydelse.

Som ett första litterärt lifstecken har föreningen emellertid för någon tid sedan utsänt en publikation af ofvanstående titel. Till hvad man förut vet om föreningen och dess syfte får man här en samlad kommentar. Häftet innehåller en axplockning af uttalanden afsedda att gifva »en första orientering i frågan om en nordisk tullunion». Den, som vill göra sig mera förtrogen med hvad den ekonomiska sammanslutningens målsmän föra i skölden, kan också här under ledning af några bland den nya föreningens mest nitiska förkämpar erhålla en god inblick i den tankegång, som fört till denna art af unionssträfvande. Han lär här känna de fördelar, man väntar sig af en tullunion af ett eller annat slag, men lämnas därför icke i okunnighet om hvilka svårigheter som resa sig emot densamma och hvilka faror den kan tänkas medföra. Som bekant hafva från åtskilliga håll tämligen starka gensagor emot det lämpliga i denna samekonomiska anordning blifvit uttalade; det har gjort sig gällande vissa betänkligheter där- emot från representanter för sådana intressen i det ena eller andra landet, hvilka man fruktat skulle blifva hotade genom en allnordisk konkurrens. Kanske hafva de starkaste betänkligheterna blifvit höjda från det norska landtbrukets sida, som man ansett arbeta under vida ogynnsammare produktionsförhållanden än de båda andra landens.

Om allt detta och mera annat får man som sagdt besked i den föreliggande publikationen. Den utgöres af tre särskilda uppsatser, af respektive en svensk, en norsk och en dansk författare, förut tryckta på skilda ställen. Som ram kring det hela sluta sig ett förord af Pontus Fahlbeck och en efterskrift af Bredo Morgenstierne.

De fördelar, man hoppas på af en nordisk tullunion äro i hufvudsak följande. Först och främst väntar man den större marknadens välsignelse inåt. Den allenast möjliggör nämligen utvecklingen af våra näringar i riktning af moderna mått. Den lilla marknaden kan icke bära den specialiserade industrien. Endast afsättningsområdets utvidgning förmår bibringa vårt näringslif de i nutiden nödvändiga karakteristika: masstillverkning och specialisering. Den senare skulle så mycket lättare komma att göra sig gällande, som de tre landen redan i viss mån supplerat hvarandra. I detta afseende lämnar särskildt direktör Palme ett par intressanta statistiska sammanställningar.

Utåt återigen medför tullunionen det plus i pondus, som måste tillmätas tio milloner i förhållande till fem eller två och en

håll. En så pass respektabel faktor som Skandinavien i sin helhet skulle gifvetvis hafva att påräkna större hänsyntagande än hvar och en af dess delstater för sig vid handelstraktaters afslutande.

Till sist framhäfva författarna den allmänna icke direkt gripbara betydelsen af en eventuell tullunion, som ligger däri, att allting öfverhufvudtaget komme att röra sig i större proportioner. De större förhållandena skulle återverka på hela folk- och näringslivet, lösgöra större krafter och skaffa utrymme åt dugligheten och företagsamheten.

Emellertid är det gifvetvis icke ett enkelt problem, till hvars lösning man sträfvat. Som redan nämnt gifver den föreliggande publikationen äfven i detta afseende goda upplysningar. Svårigheterna ligga framför allt i bestämmandet af de gemensamma tullsatserna utåt. Som det nu är, tillämpa ju de tre landen olikartade handelspolitiska system, och att utjämna olikheten och frambringa en välriktad resultant af de stridiga krafterna, faller sig nog icke så lätt. Vidare erbjuder fördelningen af de gemensamma tullkomsterna stora vanskligheter, om ock ej så stora som den tullpolitiska utjämningen. Efter folkmängd är ju mest praktiskt, fastän ej i allo tillfredsställande. Slutligen — för att förbigå andra besvärligheter — gäller det sättet för de gemensamma bestämmelsernas åstadkommande. Ett gemensamt tullparlament vore ju tankegångens ideala toppunkt; men äfven den mindre radikala formen af periodiska öfverenskommelser förmenas ställa större kraf på resignation från de tre folkrepresentationernas sida, med afseende på tulltariffen, än man åtminstone nu kan med lätt hjärta hoppas.

Till sist är att märka den allmänna farhåga för den lifligare konkurrensen, hvilken såsom redan antydt, kommit till uttryck från en del håll. Man har svårt att reda sig som det är, menar man; skola nu dörrarna öppnas för en dubbel eller fyrdubbel täflan, så blir följden lidanden eller ruin för åtskilliga företag. I all synnerhet fruktar man för det norska och svenska landtbrukets ställning vid en konkurrens med det danska. Mot denna betänklighet ställer man emellertid som kontraargument den satsen, att den viktigaste häfstången för en näringsgrens lifskraftiga utveckling dock är den personliga dugligheten hos dess idkare. Och dessutom faller det af sig själf, att hvarje förändring af det ekonomiska livets förutsättningar måste, innan förhållandena hinna stadga sig, medföra en öfvergångsperiod, som kan rymma mycket omak och många motigheter för enskilda näringsdrifter eller hela arter af sådana.

Slutligen är det gifvet, att såväl olägenheter som fördelar modifieras af *formen* för den ekonomiska sammanslutningen. Ytterst hägrar ju den fulla och hela tullunionen af den tyska förebildens natur. Men på närmare räckhåll för praktisk sträfvan ligga de blygsammare möjligheterna. De kunna utformas på olika

sätt. Man kan exempelvis tänka på den partiella tullunionens form, hvarvid föreningen endast skulle gälla ett begränsadt antal varor, eller på en öfverenskommelse af en art närsläktad med den forna svensk-norska mellanrikslagen.

Öfverhufvud äro de, som önska förverkligandet af den tullpolitiska sammanslutningstanken ingalunda vänner af något bråd-störtadt aktionsprogram. De veta, att uppnåendet af stora mål, i all synnerhet när så starka hinder som i detta fall stå i vägen, vinnes först långsamt och genom metodiskt arbete. Hvad de närmast begära är en *utredning* af alla förhållanden som med frågan stå i samband. De önska ljus och klarhet för att problemets lösning skall kunna finnas i den rätta riktningen. Man erhåller också vid läsningen af den förevarande broschyren ett starkt intryck af att en dylik utredning i hög grad är af nöden för att ersätta de lösa förmodandena med statistiska realiteter.

Öfvanstående afser endast att gifva några antydningar om de tankegångar, i hvilka författarne till de föreliggande uppsatserna röra sig. Det är väl värdt för den, som hyser intresse för de möjliga framtidsformerna af vårt nordiska samlif att skaffa sig boken och läsa den. Aktuell måste frågan i alla händelser anses vara; ty allt som rör detta samlif är just nu aktuellt, åtminstone så till vida att de olika uppslagen måste tagas i allvarligt begrundande.

S. W—n.

Administrativ praxis.

1. *Förklarande meddeladt, att en person för det dåvarande icke kunde åläggas att låta vaccinera sitt barn.*

Sedan Kbfde i Örebro län genom utslag den 30 juni 1902 förelagt grosshandlanden G. O. V. Lindgren vid vite af 50 kronor att inom viss tid hos pastorsämbetet i Örebro med vederbörligt bevis styrka, att hans minderåriga dotter Dagmar Maria blifvit vaccinerad, samt Kbfde genom beslut d. 30 april 1903 fällt klaganden att utgifva berörda vite såsom försutet, yrkade uti en till Kbfde ingifven skrift förste provinsialläkaren i länet att, som L. fortfarande underlåtit att ställa sig till efterrättelse föreskrifterna i reglementet för skyddsympningen i riket, han måtte vid förhöjdt vite varda ålagd att inom viss tid låta med skyddskoppor ympa sin bemälda dotter. Uti häröfver afgifven förklaring anhöll L., under åberopande af ett utaf järnvägläkaren G. L. Ribbing utfärdadt intyg rörande hans bemälda dotters hälsotillstånd, att, då hon alltifrån sin födelse varit klen och sjuklig, L. måtte befrias från skyldigheten att låta vaccinera henne. Efter det förste provinsialläkaren uti inforrdadt yttrande bemött hvad i förklaringen anförts, utlät sig Kbfde genom utslag d. 18 dec. 1903, att, enär L. icke mot förste provinsialläkarens utsago kunde anses hafva visat sådana omständigheter, att han därigenom finge anses kunna blifva befriad från den honom åliggande skyldighet att låta vaccinera sin dotter, förelade Kbfde L., vid 500 kronors vite, att inom tre månader efter erhållandet af utslaget hos pastorsämbetet med vederbörligt bevis styrka, att hans nämnda dotter blifvit behörigen vaccinerad.

Häremot anförde L. besvär hos K. Maj:t, under yrkande, att Kbfdes beslut måtte varda undanröjdt och klaganden befrias såväl från vitet som från skyldighet att låta vaccinera sin dotter, varande vid besvären fogadt ett af doktor Henrik Berg d. 3 jan. 1904 utfärdadt läkarebetyg, med tillägg d. 18 i samma månad, uti hvilket läkarebetyg förklarades, att klagandens bemälda dotters hälsotillstånd vore af den beskaffenhet, att vaccination tills vidare borde uppskjutas¹⁾. Sedan öfver besvären vederbörande blifvit hörda och Medicinalstyrelsen uti inforrdadt utlåtande anført, att Styrelsen icke funnit de af Doktor Berg enligt hans betyg hos Dagmar Maria Lindgren iakttagna symptom i vidare mån böra inverka på klagandens skyldighet att låta vaccinera henne, än att den af Kbfde förelagda tid, inom hvilken vaccinationen skulle vara verkställd, syntes böra förlängas så mycket, att klaganden kunde välja den tidpunkt, som syntes på grund af hennes hälsotillstånd lämpligast, föredrogs målet d. 10 juni 1904 inför K. Maj:t, som, med afseende å hvad hos K. Maj:t blifvit upplyst rörande klagandens dotter Dagmar Marias hälsotillstånd, pröfvade skäligen att, med upphäfvande af öfverklagade utslaget, förklara, att klaganden för det dåvarande icke kunde åläggas att låta vaccinera samma sin dotter. G. T.

¹⁾ I läkarebetyget af den 3 januari 1904 hade Doktor Berg meddelat, att Dagmar Maria Lindgren »befunnits lida af skolios (snedrygg) i första graden samt allmän svaghet och blodbrist, hvarjämte hennes mage är svag, yttrande sig i nässelutslag (urticaria) efter dietfel».

Innehåll:

Pontus Fahlbeck, Arbetarefrågan särskildt i Sverige. I.

Ludvig Widell, De olika arterna af förbrytelser (II).

C. J. F. Ljunggren, Några ord rörande frågan om inrättande i riket af handels- och industrikammare samt kortfattad redogörelse för förslaget till stadgar för en påtänkt skånsk handels-, industri- och sjöfartskammare.

Samuel M. Hill, Negrerna i Förenta staterna.

Litteratur.

Administrativ praxis.

Till red. insända skrifter:

Zeitschrift für Socialwissenschaft, herausg. von JULIUS WOLF.
1905:

H. 1. *Aufsätze*: E. SCHWIEDLAND, Die psychologischen Grundlagen der Wirtschaft. — E. HUNCKE, Die wirtschaftliche Bekämpfung der Tuberkulose. — W. SCHARLING, Der nordische Verein für gemeinsames ökonomisches Wirken. — v. ZEDLITZ-NEUKIRCH, Bureaukratie. — — *Miscellen*. — — *Buchbesprechungen*.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. F) Handel, 1903. Sthlm. 1905.

Finanstidende. Organ for dansk Pengevæsen. Aarg. 5. N:o 11—17. Kbhvn. 1905.

Försäkringsföreningens Tidskrift 1904. Red. J. LEFFLER. H. 5. Sthlm. 1905.

Finsk Tidskrift för vitterhet, konst och politik, utg. af M. G. SCHYBERGSON och R. F. v. WILLEBRAND. T. LVII. H. VI. Hfors.

Meddelande från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. N:o 4. Sthlm. 1904.

Nordisk Tidskrift för vetenskap, konst och industri, utg. af Letterstedtska Föreningen. Red. OSCAR MONTELIUS. 1904: H. 8, 1905: H. 1. Sthlm.

Skogsvårds-Föreningens Tidskrift. Red. GUNNAR SCHOTTE. Årg. 3. H. 1. Sthlm. 1905.

Social Tidskrift. Organ för Studenter och Arbetare. Red. G. H. v. KOCH och E. LILJEDAHL. Årg. IV. H. 12. Sthlm. 1904.

Statsøkonomisk Tidsskrift. Udg. af Bestyrelsen for den statsøkonomiske Forening. H. 3. Kria. 1904.

Stockholms köpmannaföreningens handelskammare 1904: III. Statistisk öfversikt af fabriksindustrien och handtverkerierna i Stockholm år 1903. Sthlm. 1905.

The Journal of Political Economy. Vol. 13. N:o 1. Chicago. 1905.

Brand- och Lif-
försäkringsaktiebolaget

 SKÅNE

 Malmö

Fonder öfver 23,000,000 kr.,

däraf garantifondsförbindelser 10,800,000 kr.

meddelar

brand- och hushyreförsäkringar

samt

lif-, lifränte-

och

kapitalförsäkringar.

